

BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI'NDA RUS PROPAGANDA FAALİYETLERİ VE OSMANLI DEVLETİ

Öğ. Yzb. Servet AVŞAR*

GİRİŞ

Propaganda, insanlara savaşta ve barışta millî bünyenin mukavemetini korumada çağın her türlü tekniği kullanılarak yapılan bir girişimdir.

Aslında masumiyet ifade etmesi gereken bu terim, gerek kullanım amacı, gerekse de kullananların niyeti açısından şu ana kadar kötü bir ün yapmıştır. Sosyal bir nitelik taşıması gerekirken, daha çok siyasî bir nitelik taşımıştır. Günümüzde kullanılan biçimiyle tüm ahlâki normları bir tarafa bırakarak büyük bir hızla yoluna devam etmektedir. Bu etkili silâh, kullanan insanların elinde bir sosyal yaklaşım tarzı olmaktan çok, bir sosyal felâketin kaynağı olmakta ve tam anlamıyla bir "beyin yıkama" metodu olarak kullanılmaktadır.

Uluslararası ilişkilerde güç ve rekabet mücadelesinin bilinen araçları diplomasi, ticaret ve savaştır¹. Ancak, milyonlarca insanın hayatına, büyük ve telafisi zor yıkımlara sebep olan iki dünya savaşını yaşayan yüzyılımızın özellikle ikinci yarısından sonra, güç ve rekabet mücadelesi için diplomasi ve ticaretin yeterli olmadığı, savaşa başvurmanın ise bütün insanlığın yok olması sonucunu doğuracağı gerçeği karşısında, üçüncü bir araç ihya edilmiş ve hemen

*Genelkurmay ATASE Başkanlığı/ ATAREM Genel Sekreterliği- Araş.-Konferansçı.

1. Ünsal Oskay, *Kitle Haberleşme Teorilerine Giriş*, İstanbul,1992.s.268.

hemen bütün devletlerce kamu hizmeti niteliğine kavuşturulacak açık veya örtülü şekilde örgütlenmiş ve kullanılmaya başlanmıştır. Bu araç, psikolojik harekâttir.

Binlerce yıl önce savaş hilesi, düşmanı tanıma ve içinden çöktürme gibi eylemler istihbarat faaliyetleri sayılıyor ve uygulanıyordu. On altıncı yüzyılın başlarında Katolik inancın korunması ve geliştirilmesi örtüsü altında Müslüman dünyanın tek ve güçlü temsilcisi Türk İmparatorluğunun toplum ve dini yapısının çözülmesi, manevi hayatının ve toplumsal dayanışmanın güçsüz kılınarak bir tehdit olmaktan uzaklaştırılması amacıyla, papalık tarafından adı geçen devletin dini konularını, Hristiyan azınlıklarını hedef kitle şeklinde plânlayan hizmetler "Propaganda" adı altında örgütlendi. On dokuzuncu yüzyılda "propaganda faaliyetleri" bazı devletlerce kamu hizmeti sayıldı. Dinî, siyasî, askerî ve kültürel hedeflere yönlendirilen propaganda faaliyetleri rakip veya savaşan devletlerin sivil ve asker kitlelerini etkilemeyi, yönlendirmeyi esas alır. Propaganda bu dönemde yanıltma, taraftar kazanma, plânlanmış istekleri kabul ettirme aracı olarak kullanıldı. Çağımızın başında, propaganda hizmetleri, haber alma faaliyetlerinin tamamen dışında, bağımsız bir niteliğe kavuşturuldu. Rakiplerin güçsüz kılınması için dost, müttefik, tarafsız devletlerin kamuoylarını yönlendirme ve etkileme aracı haline getirildi. Savaşta ise, açıklanan görevleriyle birlikte muharebe alanlarının ve gerilerinin belirlenen amaçlar doğrultusunda hedef kitle sayılarak yanıltma, kışkırtma gibi görevleri üstlenen "harp propagandası" hizmetleri örgütlenmeye başlandı. Birinci Dünya Savaşı devam ederken "propagandayı", "dezenformasyonu" ve "ajitasyonu", ülke içinde ve dışında, varlığının devamı için temel şart olarak kabul eden Sovyet ihtilâli ve Bolşevik rejim propaganda faaliyetlerinin kapsamını ve özelliklerini geliştirdi. Siyasî görüşlerin, düşüncelerin ve bir ideolojinin propaganda ile benimsetilip yaygınlaştırılacağı, rakip düşünce ve ideolojilerinin etkisiz kılınabileceği en geniş biçimde bu rejimle birlikte ortaya kondu ve uygulandı. Savaştan sonra propaganda, bir anlamda toplumlara yeni hayat tarzlarını benimsetme aracı haline getirildi. Nasyonal sosyalizm ve faşizm büyük ölçüde propaganda aracının etkin ve ve-

rimli şekilde uygulanmasıyla Nazi Almanya'sını ve Faşist İtalya'yı dünya sahnesine çıkardı. İkinci Dünya Savaşı'nda "propaganda hizmet ve faaliyetleri" savaşın her ülke için harbin hedeflerinin ele geçirilmesinde en etkin psikolojik etkileme ve destek aracı olarak değerlendirildi. Bu yaklaşımla bilim, sanat ve teknolojiyle donatılıp güçlendirilerek yeniden örgütlendirildi.

Çağımızda propaganda, kişilerin olduğu kadar, toplumların tutumlarını düzenlemek ve fikirlerini yaymak içinde yaygın bir biçimde kullanılmaktadır. Fakat, propagandanın bu alandaki gücünü fazla da abartmamak gerekir. Çünkü propaganda bir araçtır ve amaçta ulaşmada bir dereceye kadar etkilidir. Bu konuda yüzde yüz fayda temin edilebileceğine dair bir garanti yoktur. Eğer propagandanın kesin netice elde edebilen bir araç olduğuna dair bir iddianın haklılık payı olsaydı, propagandayı bir silâh olarak kullanma başarısını göstererek, büyük bir hızla Almanya'nın tartışılmaz tek lideri durumuna gelen Hitler'in, hiçbir zaman yenilmemesi, her zaman başarısını sürdürmesi ve hayatına mal olan o korkunç sonla karşılaşmaması gerekirdi. Yine, bir insan ömrü için uzun, fakat bir devlet ömrü için kısa sayılabilecek bir süre içerisinde yıkılıp giden Sovyetler Birliği'nin, dünyada olup bitenden tamamen habersiz bıraktığı, yanlış bilgi ve yönlendirmelerle idare etmeye çalıştığı İmparatorluğu'nun da yıkılmaması gerekirdi.

Aslında propaganda, istenmeyen kafalara kendi kendine girmedeği gibi, ne yeni olan bir şeyi anlatma, ne de inancını yitirmişleri yeniden inandırma gücüne de sahip değildir. Usta propagandacılar, karşılardakilerin zihninde zaten iyice belirmiş olan fikir ve umutları daha çok geliştirir ve onların içindeki gizli anlam ve duyguları yansıtabilirler. Bir fikir zorlanmazsa kişi ancak, önceden bildiklerine inanabilir. Propaganda şartları değiştirmez, sadece bu şartlar; altındaki inançları değiştirebilir. İnsanların inançlarını değiştirmeye zorlayamaz, sadece onları böyle yapmaya ikna edebilir². Yapılması ni istediği davranışları geliştirebilir.

2. Osman Özsoy, *Geçmişten Günümüze Yöntem ve Uygulamalarıyla Propaganda ve Kamuoyu Oluşturma*, İstanbul, 1998, s.3.

Uluslararası özelliklere sahip bir propagandayı hedefleri açısından incelediğimizde:

Kendi halkı,

Dost devletlerin halkları,

Düşman devletlerin halkları,

Tarafsız devletlerin halkları olmak üzere dört ana başlık altında toplayabiliriz.

Propaganda faaliyetleri başlangıcı itibariyle, siyasî ve askerî mücadelelerin vasıtası olarak kullanılırken, günümüzde ekonomik rekabet ve halkla ilişkiler alanında da çok ön plâna çıkmıştır³.

Propaganda kavramının kazandığı yeni boyutlar ve nitelikler sonucunda yeni kavramlar üretildi. "Psikolojik Savunma", "Psikolojik Savaş", "Soğuk Savaş", "Siyasî Savaş", "Beyaz Savaş" gibi kavramlar, devletlerarası güç ve rekabet mücadelesinde kullanılan araçlar olarak tanımlanmaya başlandı. Artık propaganda yeni yaklaşımlarla yoğun şekilde uygulanan, plânlı etkileme ve yönlendirme ve hatta yönetme faaliyetlerinin bir parçası haline geldi. Gerçekte, "Topyekûn Savaş" konseptinin yarattığı bu tutum ve davranışların, sonunda devletlerin güç ve rekabet mücadelesinde, zora başvurmadan, rakipleri içindeki hedef kitlelerin düşünce, davranış ve eylemlerini önceden plânlanmış hedefler doğrultusunda yönlendirerek amaç ve çıkarlarını sağlayabilecekleri ortaya çıktı. Dost, müttefik ve tarafsız ülke kamuoyları üzerinde uygulanacak bu gibi faaliyetlerle dış politikanın destekleneceği, güçlendirileceği kabul edildi. Çağımızın ikinci yarısından sonra hemen hemen her gelişmiş ve gelişmekte olan ülkede "Psikolojik Harekât" kamu hizmeti şeklinde örgütlendi. Kavram, resmî belgelere geçti ve hukuk düzenlerinde yerini aldı⁴.

Psikolojik harpte, XIX. yüzyıl sonlarından itibaren, beyannameler de kullanılmaya başlanmıştır. Uçakların kullanılması ile bir-

3. Niyazi Berkes, *Propaganda Nedir?* Ankara, 1942, s.121.

4. Ertuğrul Zekâi Ökte, "Uluslararası İlişkiler-Psikolojik Harekât ve Psikolojik Harekât Tehdidi" *Belgelerle Türk Tarihi Dergisi*, Mart 1997 Sayı.2., s.118.

likte taraflar sadece cephelere değil, düşman ülkelerin yerleşim merkezlerine de beyannameler atma imkânını elde etmişlerdir.

Birinci Dünya Savaşı'nda ve öncesinde uygulanan psikolojik harp örneklerini, dolayısıyla da propaganda faaliyetlerini içeren pek fazla inceleme bulunmamaktadır. Bu nedenle, cephelere atılmış olan Rus propaganda beyannamelerini inceleyerek Birinci Dünya Savaşı'nın psikolojik boyutunda; Rus propaganda faaliyetlerinin etkinliğini göstermek, yöntem ve sınırlarını arşiv belgelerinin de desteğiyle ortaya koymak istedik. Konumuza Birinci Dünya Savaşı öncesindeki Rus Propaganda Faaliyetlerini incelemekle başlamanın yararlı olacağı düşüncesindeyiz.

I. BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI ÖNCESİ RUS PROPAGANDA FAALİYETLERİ

Almanya'nın 1890 yılından itibaren takip ettiği politika; çevresindeki devletleri endişelendirmeye başladı. Gittikçe büyüyen ortak Alman tehlikesi Avrupa Devletleri'nin aralarındaki sömürge problemlerini çözmeye ve birbirlerine yaklaşmaya teşvik etti. Bismarck'ın çekilmesiyle Almanya'ya esas tehlikenin Rusya'dan geleceği endişesi belirdi. Bu seple Almanya, İngiltere ile iyi münasebetler kurma politikasını takip ediyordu. Almanya'nın Rusya ile olan bağlarının kopmasına neden olan önemli bir sebep de, Balkanlar'daki Avusturya-Rusya anlaşmazlığı idi. Almanya ile Avusturya münasebetleri sıklaştıkça Rusya, Fransa'ya doğru kaymaya başlamıştı. Bunun bir sonucu olarak Üçlü İttifak'a karşı Üçlü itilâf kuruldu.

II'nci Wilhelm'in Rusya'ya pek fazla önem vermeyişi ve onu yalnızlığa itmesi, Pan-Cermen Bloku'na karşı bir denge aramaya zorladı. Rusya'nın yalnızlığa itilmesinden faydalanmak için Fransa çok çabuk davranacaktır. Çünkü; Fransa Almanya karşısında, 1870-1871 ezikliğini geride bırakmış ve yıllardan beri Rusya ile bir anlaşma arayışı içerisinde girmişti. Fransa hiçbir zaman Almanya'ya karşı intikam duygusunu zihninden atamamıştı. Üçlü İttifak'ın 1891 yılında ikinci defa yenilenmesi üzerine, Fransa ile Rusya arasında oluşan sıcak ilişkiler daha da sıklaşmaya ve iyileşmeye başladı.

1892 yılında Fransa ile Rusya arasında karşılıklı yardımlaşmayı öngören bir sözleşme tarafların Genelkurmayları arasında yapıldı.

Bu antlaşma her iki devletin hükümetleri tarafından imzalanmadığı için, bağlayıcı bir özellik taşımamaktadır. Rusya anlaşmanın gizli kalması taraftarı iken, Fransa açıklanmasını istiyordu. Bu anlaşma resmî bir hale getirilerek 04 Ocak 1894 tarihinde imzalandı. Bu iki devlet arasında ittifak yapılıncaya, Almanya'nın iki yanında bulunan Fransa ve Rusya birleşerek yalnızlıktan kurtuldular. Bir bakıma Almanya'ya karşı iki cepheli bir dengeyi sağlayan bu anlaşma Üçlü İtilâf'ın ilk halkasını oluşturdu⁵.

19'ncü yüzyılın sonlarına doğru İngiltere Güney Afrika'daki Boerler ve İrlandalılar'la meşgul olurken, dünyanın çeşitli bölgelerinde Fransa, Rusya ve Almanya çatışyordu. Denizlerde güçlü Alman donanmaları karşısında, İngiltere yalnızlık duygusuna kapılmıştır. 1890 yıllarında Avrupa büyük devletleri arasında bloklaşmalar kesin olarak belirlenmiş, Üçlü İttifak kurulmuş ve Fransız Rus Anlaşması yapılmış, sadece büyük devlet olarak İngiltere kalmıştı. İngiltere ilk olarak, Uzakdoğu ve Osmanlı Devleti üzerinde en fazla rekabette bulunan Rusya'ya 19 Ocak 1898'de bir anlaşma teklifinde bulunacaktır. Bu teklifle, Rusya'dan bu bölgelerdeki çıkarlarının çatışmasını önleyecek bir anlaşmanın, yani ortaklaşa bölüşmenin yapılmasını istedi. Rusya bu teklife pek fazla yaklaşmadı. İngiltere Rusya'dan sonra 1889 yılının Mart ayında, Almanya'ya aynı anlaşma teklifinde bulunacaktır. Almanya İngiltere'nin barış teklifini önemsemeyerek gelişmeleri Rusya'ya bildirdi. Rusya'nın kendisine de İngiltere tarafından böyle bir anlaşma teklifinin yapıldığını bildirmesi üzerine Almanya şüphelenerek anlaşmayı reddetti. İngiltere 1901 yılında, Almanya'ya çıkacak bir savaşta savunma anlaşması yapmayı önerecektir. Fakat Almanya İngiltere'nin bir kara savaşçısı olarak işe yaramayacağını ve Rusya ile olan ilişkilerini bozacağını düşünerek kendilerine yapılan bu teklifi geri çevirecektir. Bundan Alman kamuoyunun İngiltere'yi kendilerine muhalif görmesinin olumsuz etkileri de oldu.

5. Rifat Uçarol, *Siyasi Tarih*, İstanbul 1985, s. 244, Halûk Ülman, *Birinci Dünya Savaşı'na Giden Yol (ve Savaş)*, Ankara, 1973, s. 108-110.

İngiltere, denizde ve karada güçlenen Almanya ve Uzakdoğu ile Osmanlı Devleti üzerinde çıkarları çatışan Rusya ile bir anlaşma içerisine giremeyince, yalnızlıktan kurtulmak amacıyla 1902 yılında, Japonya ile yakınlaşmak gereğini duyacaktır. Japonya Çin ile yapmış olduğu savaşta, Fransa ve Almanya'nın Rusya'yı desteklemesi karşısında karşısında Mançurya'nın güneyindeki Liaotung'dan çekilmeye mecbur olmuştu. Rusya'nın 1903 yılında Mançurya'dan askerlerini çekmemesi ve Kore üzerinde nüfuzunu devam ettirmek istemesi, Japon-Rus ilişkilerinin hızla bozulmasına sebep oldu.

Mançurya ve Çin'de meydana gelen gelişmeler yüzünden, Rus-Japon Savaşı çıktı. Japonya'nın 1894-1895 Savaşı'nda Çin'e karşı bir üstünlük göstermesi, Çinli aydınlar arasında bir takım tepkilere yol açacaktır. Çinli aydınların bir kısmı Avrupalı sömürgeci devletlerin sömürgeleştirmesinden kurtulmayı, Japonya gibi Avrupa teknolojisini alarak ekonomilerinin düzenlenmesinde gördüler. Yenileşme hareketlerine muhafazakar yanlısı Boxerler karşı durarak, 1900 yılında ayaklandılar. Boxerler gördükleri Avrupalılar'ı öldürmeye başladılar. Boxerlerin ayaklanmasından istifade eden Rusya, Mançurya'ya asker sevketti. 1895 yılında, Japonya'yı Liaotung'dan çıkardıktan sonra Çin'le bir anlaşma yaparak Mançurya'da demiryolu yapımı ve yeraltı kaynakları işletme hakkını elde etmiştir. Demiryolunu ve Mançurya'nın zengin madenlerini korumak bahanesiyle Mançurya'ya ordusunu yerleştirdi.

Rusya'nın Mançurya'ya yaklaşması ve buradaki askerî faaliyetleri, Japonya ile İngiltere'yi endişelendirecektir. Japonya ve İngiltere, Rusya'dan askerlerini geri çekmesini ve Mançurya'yı Çin'in egemenliğine bırakmasını istediler. Rusya'nın oyalama taktiği izlemesi üzerine, Japonya, Rusya ile anlaşarak sonuca ulaşmak isteyecek ve Mançurya'ya Rusya'nın, Kore'ye de kendisinin yerleşmesini teklif edecektir. Rusya'nın bu teklifi reddetmesi üzerine, Şubat 1904'de, Japonya Rusya'ya karşı savaş ilân edecektir.

18 ay süren savaşta, karada ve denizde Rusya yenilgiye uğrayacaktır. Japonya, Liatoung Yarımadası'na asker çıkarıp Rusya'yı ka-

ra savaşında yenecektir. Port Arthur Limanı'ndaki Rus donanmasına ani baskın yapıp, donanmayı imha edecektir. Rusya'nın Uzakdoğu'ya gönderdiği Baltık donanmasını Japonlar Tsushima Boğazı'nda kıştırarak tamamen yok edeceklerdir. Rusya, Japonya karşısında yenilgiyi kabul edip, Eylül 1905'de Portsmouth'da barış imzalamaya mecbur kalacaktır. Bu barış ile; Rusya, Mançurya üzerindeki bütün haklarından vazgeçiyor ve bütün haklarını Japonya'ya bırakıyordu. Ayrıca, Kore'nin bağımsızlığını tanıyordu. 1910 yılına gelindiğinde ise, Japonya Kore'yi kendi topraklarına katacaktır.

Rus-Japon Savaşı sonucunda, Uzakdoğu'da Japonya büyük bir kuvvet olarak sivrilecektir. Rusya karşısında kazanmış olduğu zaferle, uluslararası politikada büyük devletler arasındaki yerini alacaktır. Mançurya üzerindeki ekonomik hak ve imtiyazlar yanında, 1910 yılında Kore'nin bağımsızlığına son vermekle, Asya Kıtası'na da ayak basmış oluyordu. Bu durum Japonya'nın önüne emperyalizmin ufuklarını da açmış oluyordu (Sarı ırkta sömürgecilik uygulamalarının artmasıyla 1932 yılında Mançurya ve 1937 yılında Çin'i işgal etme faaliyetleri artacaktır). Japonya'nın 1905 yılında kazanmış olduğu bu zafer, Sarı ırk Milliyetçiliğine itibarı artırdı. Bu itibar Japon Milliyetçiliğine dinamizm kazandırdı.

Diğer taraftan, Uzakdoğu'da Rusya şunu kesin olarak görmüştü; Asya'nın her tarafında kendisinin karşısına İngiltere çıkıyordu. İran'da, Afganistan'da ve Tibet'te, İngiltere karşısına çıkmış ve şimdi de Japonlar'ı üstlerine saldırmakla, Mançurya üzerindeki mücadelesinde yenilgiye uğramıştı. Bu nedenle; Asya ve Uzakdoğu'dan çekilip tekrar Avrupa'ya dönerek politikasını başka cephede devam ettirmeye başladı. Çünkü; Uzakdoğu'da ve Asya'da Rusya'nın karşısında İngilizler bir duvar gibi dikilerek, onları başarısızlığa uğratmışlardır.

İngiltere'nin Boğazlara ve Avrupa'ya dönmesi ve 1904 yılında İngiltere ile Fransa arasında bir anlaşmaya varılması Almanya'nın Avrupa'da bir güç dengesi olarak belirmesi kıta dışına ve açık denizlerde bir tehlike haline gelmesi ve 1904-1905 savaşında Rusya'nın Japonya karşısında yenilmesi, Rusya'nın doğuda Japonya

batıda Almanya veya Üçlü İttifak Devletleri gibi büyük güçler tarafından kuşatılması ister istemez Rusya'yı İngiltere'ye yaklaştıracaktır. İngiltere 1902 yılında, Japonya ile bir anlaşma yaparak Uzakdoğu'da Rusya'nın karşısına çıkmıştı. Bunun üzerine Rusya yönünü Balkanlar'a ve Osmanlı Devleti üzerine çevirmişti. Rusya'nın Birinci Dünya Savaşı öncesi, Osmanlı Devleti'nin toprakları üzerinde gözetmiş oldukları siyasî amaçlarını kısaca incelememiz gerekirse; Boğazları, İstanbul'u, Marmara sahillerini, Doğu vilâyetlerini, Karadeniz kıyılarını ve sonunda bütün Anadolu'yu işgâl etmek şeklinde söyleyebiliriz⁶. Rusya İngiltere ile bir anlaşma yaptığı takdirde Avrupa'daki mevcut siyasî durumunun güçleneceğini düşünüyordu.

İngiltere açısından baktığımızda ise, Rusya ile yakınlaşmak ve bir anlaşmaya varmak yararlıydı. Üçlü İttifak karşısında Uzakdoğu'da, İngiliz, Japon, Rus; Avrupa'da İngiliz Fransız ve Rus bloku oluşturuldu. Asya ve Osmanlı Devleti üzerinde İngiliz-Rus çıkar çatışmaları devam ediyordu. Üçlü İttifaka karşı Dörtlü bir itilâfin oluşturulması ve İngiliz-Rus çatışmasına bir son verilmesi amacıyla 31 Ağustos 1907 yılında bir İngiliz-Rus Anlaşması yapılmıştır. Bu anlaşmayla Üçlü İtilâf'ın üçüncü halkası da oluşturuluyordu. Bu anlaşmaya göre;

1-Tibet, Çin egemenliğinde kalacak ve toprak bütünlüğü garanti edilecek.

2-Afganistan, İngiltere'nin nüfuz bölgelerinde olacak, fakat burayı ilhak veya işgal etmeyecek, Rusya bu topraklar üzerinde bulunan temsilcilerini geri çekecek ve Afganistan ile olan ilişkilerini, İngiltere'nin aracılığı ile devam ettirecek.

3-İran'ın önce bağımsızlığı ve toprak bütünlüğü garanti edilecek ve sonra üç kısma ayrılacak. Kuzey kısmı Rus, güney kısmı İngiliz nüfuzu altına alınacak, orta kısım ise tarafsız kalacaktı. Tarafsız olan bölgede her iki devlet karşılıklı anlaşmadan siyasî ve ekonomik faaliyetlerde bulunmayacaktı.

6. Kazım Karabekir, *Gizli Harp İstihbarat*, Yayına Hazırlayan: Emrullah Tekin, İstanbul, 1998, s.58.

Bu anlaşma ile, İngiltere'nin 1898 yılında, Rusya'ya teklif ettiği fakat Rusya'nın reddettiği anlaşma gerçekleşti. Çin'den Osmanlı Devleti sınırlarına kadar olan geniş iki devletin nüfuz bölgeleri olarak girerken, İran da kendi aralarında paylaşılıyordu.

Anlaşmayı bütün yönleri ele alacak olursak; İngiltere'nin 1898 yılında Fransa ile yapmış olduğu anlaşmayla Hindistan'ın doğusunu nasıl emniyet altına aldı ise, 1907 yılında yapılan Rus anlaşmasıyla da kuzeyini güvenlik altına almış oluyordu. Asya'da ise Rusya'nın önüne bir anlamda siyasî set çekmiş oluyordu. Rusya ise bu anlaşma ile, Almanya ve Avusturya'ya karşı büyük bir destek sağladı⁷. Rusya Japonya'ya yenildikten sonra, bütün ağırlığını Osmanlı Devleti üzerine yöneltti. Rusya'nın Japonya'ya yenilmesi Osmanlı Devleti'nin aleyhinde bir politikanın ve propaganda faaliyetlerinin hızla gelişmesine neden olacaktır. 1904- 1905 Japon-Rus Savaşı, tarihin en önemli ve uzun vadeli sonuçlar doğuran savaşlarından biridir. Büyük devletler arasında 1870'ten sonraki ilk savaş olan bu büyük mücadele, aynı zamanda endüstri devriminin ikinci aşamasının da ilk büyük çapta silâhlı çatışmasıdır. Ancak, dünya tarihi açısından önemi modern çağlarda beyaz olmayan bir halkın, beyaz bir halkı yenmesidir. Asyalı bir devlet, 50 yıl gibi kısa bir sürede, Avrupalılar'ın savaş oyununu öğrenmiş ve onların oynamış olduğu oyunla oynamaya başlamıştı. Japonya zaferi, uzun vadeli gelişmeler zincirini üç önemli yöne doğru harekete geçirmiştir. Bunlar;

Uzakdoğu'da izlediği dış politikada başarılı olamayan Rus hükümeti, dikkatini yeniden Batı'ya çevirerek, Balkanlar'da etkin bir politika izlemeye başlamıştır. Bu bölge üzerinde başlatmış olduğu propaganda faaliyetleri, sonucu Birinci Dünya Savaşı'na neden olacak bir dizi uluslararası bunalımın doğmasına neden olacaktır.

Çarlık hükümeti savaştan hem prestij hem de askerî güc bakımından çok zayıf olarak çıkmıştı. Savaşın yürütülmesindeki beceriksizlik ve savaşın yarattığı sorunlar halkın büyük çoğunluğunun tepkisine neden olmuştur. Bunun bir sonucu olarak, daha önceleri

7. Uçarol, s.250.

yeraltında faaliyet gösteren gizli örgütlerin ayaklanması ile, Rusya'da 1905 Devrimi gerçekleşmiştir. Bu devrim daha sonra gerçekleşecek olan, 1917 Bolşevik Devrimi'ne hazırlık açısından önemli bir yere sahiptir.

Japonya'nın Rusya zaferi, Avrupa dışı dünyada uyarıcı bir etki yapmıştır. Japonya'nın da, tıpkı Batılılar gibi bir emperyalist devlet olduğu gerçeği, Japonlar'ın beyaz ırktan olmadığı gerçeği tarafından gölgelendi ve üzerinde hiç durulmadı. Daha 50 yıl önce, Japonya'da gri ve savunmasız bir ülke değil miydi? Alınan ders açıktı: Japon örneği izlenerek, Batı'nın bilim ve endüstrisi sömürge ülkelerine getirilmeliydi. Ancak, tıpkı Japonya'nın yaptığı gibi, modernleşme beyazların denetimi altında olmamalı ve ülkenin ulusal özellikleri korunmalıydı. 1905 yılında İran'da, 1908 yılında Osmanlı Devleti'nde ve 1911 yılında Çin'de Milliyetçi nitelikte devrimler oldu. Hepsinin de ortak noktası üstünlüğüne karşı yapılmış olan mücadeleler olmasıdır. Asya'nın bu uyanışı, Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra da güçlenerek devam edecektir. Dolayısıyla, Japon zaferi ve Rus yenilgisi, 20 nci yüzyılın üç büyük gelişmesinin -Birinci Dünya Savaşı, Rus Devrimi ve Asya'nın uyanışı- ilk basamağı oldu. Bu üçü, bir arada, Avrupa'nın dünya üstünlüğünü sona erdirdiler⁸.

1907 yılındaki karşılıklı, iki blokun kurulmasının uluslararası diplomatik sonuçları açısından sonuçlarını incelediğimizde ise: 1907 anlaşmasıyla kendisini daha güçlü hisseden Fransa, Almanya'ya karşı sert bir politika izlemeye başlamıştır. İngiltere ile anlaşan Rusya, Balkanlar üzerine daha etkin bir politika izlemeye başlamıştır. Japonya'nın Uzakdoğu'da güçlü bir devlet olarak belirmesi ve böylece Avrupa devletleri'nin Çin'i tam anlamıyla parçalayıp sömürgeleştirmelerini engellemesidir. Bu durum, sömürge düzenlemelerini zorlaştırmıştır. Bunun bir sonucu olarak, çatışma alanı artık, Uzak sömürge bölgelerinden Avrupa'nın içlerine doğru kaydırılmıştır. Tüm bu gelişmeler ise, Almanya'nın hızla silahlanmasına ve savaşa neden olacaktır.

8. Oral Sander, *Siyasi Tarih, İlkçağlardan-1918'e*, Ankara,1989, s.185-186.

II- SAVAŞIN ORTAYA ÇIKIŞI VE OSMANLI İMPARATORLUĞU

Dünya Savaşı'nın çıkış sebeplerinin başında, İngiltere ile Almanya arasındaki ekonomik yarış gelmektedir. Gerçekten de, XIX. Yüzyıl boyunca süren ekonomik nedenler ve sömürge çatışmaları, devletlerin birbirlerine olan güvensizliklerini artıracaktır.

Özellikle, Almanya'nın hızlı bir şekilde güçlenmesi ve savaşa yönelik hazırlıklar yapması ve yayılcı bir politika izlemesi beraberinde bir bloklaşmayı da getirecektir. Balkanlardaki milliyetçilik hareketleri ve Rusya'nın bunu geleneksel yayılma "Panislavizm" Politikasına uygun görmesi ve Balkanları bu politika doğrultusunda kışkırtması, Fransa ile Almanya arasındaki 1871, Alsace-Lorraine sorununun henüz unutulmuş olmaması ve 1871'deki bu yenilginin acısını almak istiyor olması, Avusturya-Sırbistan Savaşı'nın büyük devletlerin de karışmasıyla uluslararası bir niteliğe ulaşması ve Saraybosna Suikasti patlama noktasına gelmiş ilişkiler için sadece bir bahanedir.

Savaşın asıl sebebi ise, İngiltere'nin liderliğini yapmış olduğu, bir gruplaşmaya karşı, Almanya'nın yaratmış olduğu gerilimdir. Saraybosna Suikasti ise bu gerilimi ateşleyen küçük bir kıvılcımdır.

28 Haziran 1914 tarihinde, Avusturya-Macaristan Veliahı Arşidük François Ferdinand'ın Saraybosna'da bir Sırp tarafından öldürülmesi üzerine, Avusturya'nın Sırbistan'a savaş ilan etmesi, Rusya'nın Sırbistan, Almanya'nın Avusturya tarafını tutması bütün dünyayı ve insanlığı bir hafta içinde büyük bir savaşa sürükleyecektir. Esasen İngiltere ile Almanya arasındaki ekonomik yarışın bir sonucu olarak doğan I. Dünya Savaşı, Avrupa'da "İttifak Devletleri" veya "Merkezi Devletler" diye adlandırılan Almanya, Avusturya-Macaristan, Osmanlı Devleti ve Bulgaristan ile, "İtilâf Devletleri" diye adlandırılan İngiltere, Fransa, Rusya, Sırbistan, Belçika, Lüksemburg, Karadağ, Japonya, İtalya, Portekiz, Romanya, ABD, Yunanistan, Brezilya vb. arasında yaşanacaktır⁹.

9. Ünsal Yavuz, *Atatürk İmparatorluktan Millî Devlete*, Atatürk, Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Türk Tarih Kurumu Yayınları, XXIV. Dizi, Sayı. 10, Ankara 1990, S.31.

I. Dünya Savaşı'nda askerî harekâtın Almanya'nın Lüksemburg üzerinden Fransa'ya saldırısı ile başladığını görmekteyiz. Schlieffen Plânı olarak adlandırılan bir plân gereğince, altı haftalık bir süre içerisinde, Fransa'yı mağlub eden Almanya, bütün gücü ile, Rusya'ya yönelecektir. Eylül başlarında, Almanlar'ın Paris yakınlarında Marne'de durdurulmaları üzerine gözler doğuya doğru çevrilecektir. Rus Ordularının Doğuda beklenmeyen bir hızla saldırıya geçerek Avusturya-Macaristan ordularını mağlup etmeleri ve doğuda ilerlemeleri Alman Genelkurmayı'nın tüm gücünü bu bölgeye kaydırmasına neden olacaktır. Diğer yandan, Çin'deki Alman demiryolu ayrıcalıklarını, Alman üstlerini ve Pasifikteki Alman adalarını ele geçirmek isteyen Japonya için Avrupa'daki İngiliz-Alman Savaşı çok iyi bir fırsattı. Nitekim bu isteğini gerçekleştirmek için, 23 Ağustos'ta Almanya'ya savaş açtı¹⁰.

Bütün bu gelişmeler yeni alternatifler aranmasına neden olmaktadır. İngiltere ve Fransa Bloku, İtalya'yı, Almanya, Avusturya-Macaristan Bloku ise, Osmanlı Devleti ve Bulgaristan'ı savaşa sokmak yolunda plânlar hazırlamaya başladılar.

Osmanlı Devleti, 1908 yılından itibaren arka arkaya girmiş olduğu savaşlarda büyük toprak kayıplarına uğramıştı. Bosna-Hersek, Afrika'da Trablusgarp ve Balkan Savaşları sonucunda gelen toprak kayıpları ile devam eden çözülme sonucu Osmanlı Devleti'nin Avrupa'daki toprakları giderek küçülmüştü¹¹. Meydana gelen bütün bu hızlı gelişmeler neticesinde Osmanlı Devleti'nde, Almanya tarafında savaşa katılıp katılmama konusunda iki değişik görüş belirecektir. Bu görüşlerin birisini Maliye Bakanı Cavit Bey'in öncülüğünü yaptığı grup, Almanya'ya güven beslemiyor ve Fransa'ya başvurma gereğine inanıyor ve Fransa'ya yakınlaşmayı savunuyordu. Cavit Bey'in bu görüşüne karşılık, İttihat ve Terakki Partisi'nin güçlü ismi Enver Paşa'nın başında bulunduğu grup ise, hem arka arkaya girilen savaşlar nedeniyle zayıflayan ve küçülen devleti diriltmek

10. Hamza Eroğlu, *Türk İnkılâp Tarihi*, Yeniden Düzenlenmiş Genişletilmiş Yeni Baskı, Ankara 1990, S. 77, Fahir Armaoğlu, *Siyasî Tarih (1799-1960)*, Ankara 1964, S. 420.

11. Yavuz, *a.g.e.*, S.31.

hem de Pantürkist Politikalarını gerçekleştirmek için, Osmanlı Devleti'nin Almanya'nın tarafında savaşta yerini almasını savunuyordu.

Sait Halim Paşa Hükûmeti'nin çoğunluğunun savaşa karşı olması ve tarafsız bir politika izlemesi nedeniyle, 2 Ağustos 1914 tarihinde, Osmanlı Devleti ile Almanya arasında bir anlaşma imzalanacaktır. Osmanlı Devleti eğer Avrupa'daki savaş, Almanya-Rusya Savaşına dönüşürse tarafsızlık politikasından ayrılacaktı. Limon Von Sanders'e Türk Ordusu yönetiminde büyük etkinlikler de tanıyordu. Buna karşılık Almanya'da, herhangi bir Rus saldırısı durumunda, Osmanlı Devleti'ne güvence veriyordu. Bunun dışında, Almanya Osmanlı Devleti'ne bir dış borçlanma teklif ederek, savaşta kendi tarafına çekmeye çalışıyordu. Bu teklife göre; 1915 yılından başlayarak, her yıl % 6 faizli beş milyon altın lira avans verecekti. 1915 yılına ait ödemenin 250000 altın lirası da, Rusya ve İngiltere ile savaşa başladığımız tarihten sonra 10 gün içerisinde ve savaş sürdüğü sürece her ay ayrıca 400000 altın lira vermeyi taahhüt ediyordu. Ancak bu antlaşmadan, Başbakan Sait Halim Paşa, Harbiye nazırı Enver Paşa ve Dahiliye nazırı Talât dışında, diğer hükûmet üyelerinin hiçbirisinin bilgisi yoktu. Bütün bu gelişmeler daha sonra savaş boyunca, İngilizler ve onlardan esinlenen Ruslar tarafından hazırlanan propaganda beyannamelerinde sıkça işlenecektir.

III- BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞINDA PROPAGANDA FAALİYETLERİ

İngilizler'in ve Ruslar'ın Propaganda beyannamelerinde sıkça işledikleri bu konulara Almanya ve Osmanlı Devleti de zaman zaman karşı propaganda ile cevap vereceklerdir. Savaşta genelde, Osmanlı Devleti'nin zayıf olduğu sahalardan birisinin propaganda olduğunu rahatlıkla söyleyebiliriz. Osmanlı Devleti propaganda faaliyetlerinde, yazılara, yalan iddialara cevap vermeye çalışmaktan ibaret kalmış, pasif bir şekilde, kendisini korumaya yönelik bir gayretten ileriye gidememiştir. Fakat, savaşın ortalarına doğru, Alman istihbarat subaylarının denetiminde yönlendirilen Osmanlı propaganda faaliyetleri çerçevesinde, Teşkilât-ı Mahsusa'nın güzel çalış-

malarına da rastlanmaktadır. Bütün bu gelişmeler tam anlamıyla savaş süresince, bir propaganda yarışına dönüşecektir. Her iki tarafın da hazırlamış oldukları beyannameler, propaganda şubeleri tarafından gözden geçirildikten sonra, çok sayıda bastırılıyor ve düşman cephelerine uçaklarla atılıyordu. Bu beyannamelerin düzenlenmesinde, müttefiklerin birbirleriyle bağlantıları görülmektedir. Bu durum hem İtilâf Devletleri için hem de İttifak Devletleri için geçerlidir. Her iki tarafın da, Psikolojik harbin temel ilkeleri içerisinde rakip tarafın moral gücünü bozmak veya yok etmek için her yolu kullanmıştır. Doğru veya yanlış ayrımı gözetmeksizin, haklılık veya haksızlık kavramına bağlı kalmaksızın, hedef kitleyi etkileyebilecek her vasıta kullanılmıştır, Genelkurmay ATASE Başkanlığı Arşivinde yapmış olduğumuz araştırmalar neticesinde taraflar arasındaki bu propaganda mücadelesini gösteren pek çok beyannameye rastladık. Beyannameleri incelememiz neticesinde, I. Dünya Savaşı'nın başlatılmasından, her iki tarafın da birbirlerini suçladıklarını tespit ettik. İngilizler hazırlamış oldukları propaganda beyannamelerinde, I. Dünya Savaşı'nın Almanya tarafından başlatıldığını, İngiltere'nin ise, Almanya'nın bu yayılmacı politikası karşısında, Alman işgalinde bulunan, küçük devletleri, korumak ve bu devletlerin mağduriyetlerini gidererek haklarını müdafaa etmek için savaşa dahil olduğunu vurgulamışlardır. Almanya ise, İngiltere'nin savaş boyunca devam ettirdiği bu propagandasına karşı cevap olarak, savaşı kendilerinin başlatmadıklarını, ancak bu savaşı çok başarılı bir şekilde devam ettirdiklerini ileri sürmüşlerdir. Bu iddialar karşılıklı olarak hazırlanan propaganda beyannamelerinde sıklıkla tekrarlanmaktadır.

IV- BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI'NDA RUS PROPAGANDA FAALİYETLERİ VE OSMANLI DEVLETİ

Karadeniz çarpışmasından sonra Osmanlı Hükûmetinin Alman subaylarını ülkesinden çıkartıp çıkarmayacağı konusu belli olunca kadar Rusya, bir kaç gün bekleyecektir ve büyük elçisini geri çekecektir. Almanlar'ın geri gönderilmesi işinin gerçekleşmeyeceği belli olunca, önceden beri beslediği ve daha Osmanlı Devleti tarafısızken bile, bağlaşıklarına bildirdiği İstanbul ve Boğazlarla ilgili

isteklerini açıklar. 2 Kasım'da Rus Çarı bir beyanname yayınlar. Bu beyanname " Bütün Rus ulusu ile birlikte, metanetle sanıyoruz ki, bu sırada Türkiye'nin şüursuzca savaşa katılması atalarımızın bize Karadeniz kıyılarında bir miras olarak bırakmış oldukları tarihi görevi yerine getirmek yolunu Rusya'ya açmak suretiyle bu ülkeyi (Türkiye'yi) yıkıma doğru götüren olayların seyrini ancak çabuklaştıracaktır"¹². Burada görüldüğü gibi, Çar çok açık bir şekilde İstanbul ve Boğazlar sorununu ortaya atmıştır.

Fransız büyükelçisi Paleolog bu sözleri, açık bir şekilde anlamadığı için, anlamlarını Sazanof'dan sorar. O da şu cevabı verir: "Bu gün tuttuğu yanlış yolu Türkiye'ye pahalı ödetmek durumunda kalacağız... Boğazda sağlam inancalar elde etmemiz gerekecektir. İstanbul'a gelince ben şahsen, Türkler'in oradan kovulmalarını istemiyorum. Onlara eski Bizanslı kentini, etrafında bir sebze bahçesi ile birlikte, bırakmaya razı olabilirim. Fakat fazlasını değil"¹³.

Çarın beyannamesi Romanya ve Yunanistan'da kuşkular uyanırdır. Boğazlar Osmanlı'da kaldıkça, Onun zayıflığı ve Rusya'nın gücü sayesinde bu deniz yolunun tecim gemilerine pek az istisnalarla daima açık bulundurulması ümidi vardı. Ancak Boğazlar Rusya'nın eline geçerse, zaten Romanya'ya komşu bulunan ve onun için daimi bir tehdit olan Rusya, Romen ekonomik hayatını boğabilecek bir duruma geçirdi. Büşreş'teki duyulan endişe bu yüzdenydi. Atina'daki endişenin sebebi ise, kısmen ekonomiktir. Atina'da daha çok, İstanbul'un tarihen bir Rum kenti sayılması ve bu kentteki en kalabalık azınlığın Rum olması dolayısıyla bunların Ruslar elinde Ruslaştırılmak istenmesinden korkmaktadır.

9 Kasım'da Delkase, Paleolog'a şunları bildirir; "Bükreş'deki Fransız elçisi Çarın Rus-Türk Savaşı'nın Büyük Petro programının gerçekleşmesiyle biteceğine dair olan beyannamesi dolayısıyla Romanya'da doğan kötü duyguları bildiriyor. Rusya'nın, ilerde hiç bir şıkta Boğazların serbestliğine ve uluslararası bir hale getirilmesine

12. Yusuf Hikmet Bayur, *Türk İnkılâp Tarihi*, C. III/ I.; Ankara, 1953, s.346-347.

13. *a.g.e.*, s.347.

engel çıkarmayacağını belirten bir açıklamada bulunması bekleniyor"¹⁴.

Paleolog, 10 Kasım'da Delkase'ye şu karşılığı verir: "Bükreş'teki elçimizin düşüncesine zıt olarak şu düşüncedeyim ki Rusya, kendi bağlaşıklarıyla anlaşarak Boğazlar Sorununu nasıl çözeceği hakkında Romanya'ya herhangi bir açıklamada bulunmak zorunda değildir. Üç büyük devletin teşkil ettiği topluluğa girmek de Romanya'ya yakışmaz. O, kesin karar hakkındaki tartışmaya da katılmaya kalkışmamalıdır. Bu Sazanof'un da düşüncesidir"¹⁵.

Elçinin bildirdiği bu düşünceler, yani her önemli işin yalnız üç büyük devlet (Rusya, Fransa, İngiltere) arasında kararlaştırılması isteği, sonuna kadar Çarlık dış siyasasının mihveri olacak ve bu yüzden bir çok güçlük doğacaktır.

O günlerde İngiltere ve daha sonra Fransa, Rusya'ya İstanbul üzerinde, bu yön gizli kalmak üzere, "hak" tanıyacaktırlar. Bu karardan haberi olmayan Romanya ile Yunanistan bu iş üzerinde aralarında görüşüp duracaklardır.

Birinci Dünya Savaşı'nda ekonomik ve siyasal haber alma hizmetine sahip olmayan Rus Genelkurmayı'nın amaçları yalnız askerî hedefler ve hizmetlerdir. Rus İhtilalinin ardından da dış ülkelerle ve özellikle Skandinavdaki haber alma hizmetinin çoğunu İtilâf Devletleri'nin ve özellikle İngiltere'nin haber alma hizmetlerine katılmıştı. Yeni kurulan hükümeti de cepheden, Skandinavya ve İsviçre üzerinden, Berlin elçiliği aracılığı ile Bolşevik Propagandası ile uğraşmıştı.

Savaşın İlerleyen safhalarında propaganda faaliyetleri açısından daha da hareketli geçmeye başlayacaktır. Çünkü; artık taraflar ve amaçları çok açık bir şekilde belli olmuştur. Tarafların olaylara karşı hareket tarzları da tahmin edilebilmektedir.

Ruslar tarafından hazırlanan ve cephelerimize atılan (Kafkas, İran ve Galiçya) beyannamelerde de iltica önerilerinde bulunulduğu

14. a.g.e., s.347.

15. a.g.e., s.348.

görülmektedir. Rusların da en çok üzerinde durdukları konunun "yiyecek maddeleri" olduğu belgelerin incelenmesinden anlaşılmaktadır. Osmanlı askerlerinden kendi taraflarına iltica edecek olanların "mutu olacakları" anlatılmıştır. Osmanlı Devleti tarafından hazırlanan ve Rus cephelerine atılan beyannamelerdeki "iltica"ya davet eden çağrılara ise karşı propaganda beyannameleri düzenleyerek, "sizin yiyeceğiniz yok, halbuki siz bize gelerseniz herhalde halinizden asla şikayet etmeyeceğinizden eminiz"¹⁶ ifadeleri ile bir karşılık verilmektedir. 4 Eylül 1917 tarihinde Ruslar tarafından II nci Kolordu Cephesine atılan bir beyanname de "Türk askerlerinin açlık çekmekte olduğu, Türk tarafında şeker ve et bulunmadığı, ekmeğin de yenilemeyecek kadar kötü durumda olduğu"¹⁷ iddia edilmektedir. Ruslar bütün bunlara rağmen Türk tarafını kendilerine iltica etme tekliflerini anlamakta güçlük çektiklerini anlatarak kendilerinde ise sıcak yemek, et, janbon, şeker ve çayın bolca mevcut olduğunu söyleyerek Osmanlı askerlerini yanlarına davet etmektedirler"¹⁸.

Hatta bir Rus beyannamesinde ise, kendilerine on sene yetecek kadar yiyecek stoklarının bulunduğu ve Türk askerlerinden kendilerine iltica edeceklerin "çok mutlu" olacakları ifade edilmiştir¹⁹.

8 Nisan 1917 tarihli başka bir Rus beyannamesinde ise, "siz çalışmaktan bitap bir hale gelmişsiniz. Açlıktan müteessirsiniz. Biz de ise her şey var ve kendimizi pek mükemmel hissediyoruz. Buyurun soframıza, Allah ne verdiyse²⁰ denilmektedir. Yine aynı belgede, "geri hatlarında sıcak yemek ve konaklama imkanı bulunduğu yolunda açıklamalarda bulunan ve iltica teklifinde bulunan Osmanlı beyannamelerini de alaycı bir üslûpla yorumlamakta ve kendilerine cephede günde iki öğün sıcak yemek verildiğini; ayakkabı ve elbise sıkıntısı çekmedikleri"²¹ belirtilmektedir.

16. Gnkur. ATASE Başkanlığı Arşivi; Birinci Dünya Harbi Koleksiyonu, K:368, D:645/1467, F:4-1.

17. *a.g.a.*, BDH., K: 404, D:189/1592, F:19-1.

18. *a.g.a.*, BDH., K:404, D:189/1592, F:19-1.

19. *a.g.a.*, BDH., K:368, D:645/1467, F:4-1.

20. *a.g.a.*, BDH., K:404, D:189/1592, F:7-16.

21. *a.g.a.*, BDH., K:404, D:189/1592, F:7-16.

Bir başka Rus beyannamesinde ise, "üç gündür sıra ile arkadaşlarınızın işaret ile bizim tarafa kaçıp geliyorlar" ifadesi yer almaktadır²². Türk askerinin moralini bozmak ve ilticaya davet amaçlanmış olan başka bir beyannamede de "yıllardır devam eden savaş yüzünden Osmanlı şehirlerinde yeterli miktarda yiyecek maddesi bulunmadığını, Osmanlı askerlerinin ailelerinin ve çoluk-çocuklarının aç ve susuz bir durumda yaşadıkları"²³ ifade edilmektedir.

7 Nisan 1917 tarihli bir Rus beyannamesinde ise, "Osmanlı askerlerinin memleketlerinden uzakta, yabancı topraklarda boş yere açlık ve hastalık çektikleri" ifade edilmekte ve devamla "Askerlerin hayatlarını kaybederek bir daha memleketlerine dönememe ihtimalinin bulunduğu" belirtildikten sonra Türk askerini ilticaya davet için "şimdiye kadar kendilerine sığınan asker sayısının hızla çoğaldığını, Rus tarafında yemek, içmek ve istirahat imkanının bol olduğunu"²⁴ anlatılmıştır. Bir başka Rus beyannamesinde de "Osmanlı Devletinin savaşı sürdürebilmesi için vergilerin artırılarak fakir bir durumda bulunan halkın daha da fakirleştirildiği anlatılır. Çocuklu kadınların yeterli düzeyde beslenememelerinden dolayı, bebekleri emziremedikleri ve çocukların sütsüzlükten öldüğü, kadın ve çocukların açlık sebebiyle yiyecek dükkanlarına hücum ettikleri bildirilir. Olaylar sırasında bazı kadınların güvenlik güçlerince vurularak öldürüldüklerini, karşılıkların ülkenin her tarafında yayıldığı..." açıklanır ve Galiçya Cephesinde savaşıyan Osmanlı askerlerine kendi ülkesinde bunca sıkıntı yaşanırken, ülkesinden çok uzaklarda boş yere ölüp gittiği, çoluk-çocuklarının kimsesiz ve bakımsız kaldığı propaganda edilmek istenir. Savaştan bir an önce çekilmeleri ve kendilerine iltica etmeleri önerilir²⁵. Yine beyannamelerin incelenmesinden edindiğimiz bir kanaat Rusların hazırlamış oldukları ve cephelerimize atmış oldukları propaganda belgeleri genelde Osmanlı devletinin hazırlayıp Rus Cephelerine atmış oldukları propaganda beyannamelerine karşı bir propaganda beyannamesi niteli-

22. a.g.a., BDH., K:404, D:189/1592, F:7-12.

23. a.g.a., BDH., K:404, D:189/1592, F:21-1.

24. a.g.a., BDH., K:4391.D:157/48, F:3-4.

25. a.g.a., BDH.,K:4384.D:128/71, F: 9-15.

ğindedir. Genelde de Osmanlı Devleti'nin hazırlamış olduğu propaganda beyannamelerini cevaplandırır niteliktedir. Buradan şu sonuca varabiliriz. Karşılıklı olarak cephelelerde beyannameler atıldı ve iltica önerilerinde bulunuldu. Ancak Rusların Bolşevik ihtilali sonrasında Türk cephelelerine attıkları beyannamelerde kullanmış oldukları en önemli malzeme "hürriyet"tir. Ruslar, Bolşevik İhtilali ile, "gerçek hürriyeti" tattıklarını açıklarlar ve Osmanlı Askerlerine iltica önerilerinde bulunurlar. İltica önerilerinde de "hür olanlar, kölelere iltica etmez, köleler iltica etsin"²⁶ şeklinde bir ifade kullanırlar. Örneğin; "biz hür vatandaşları siz niçin esarete davet ediyorsunuz? Biz hürriyeti o kadar severken siz bize hürriyetin esirliği (esarete) değişmeyi (tebdil etmemizi) teklif ediyorsunuz"²⁷. "Bütün hayatını kırbaç altında çalışmakla geçiren siz silah arkadaşlarımızın bizi nezdinize davet etmenizi ayıp sayarız"²⁸. ifadeleri bulunmaktadır.

Bütün bu beyannamelerde mevcut rejim eleştirilmekte ve yeni bir rejim önerisinde bulunmaktadır. Bazı belgelerde de "kendilerinin bütün dinlere kendi dinleri kadar sevgi ve saygı gösterdikleri, din ve hürriyet mensuplarına eşit derecede hizmet ettikleri"²⁹ ifade edilerek Osmanlı askerleri ilticaya davet edilmekte ve Osmanlı subaylarından dahi kendilerine sığınanlar olduğu söylenmektedir³⁰. Ayrıca Rus beyannamelerinde Osmanlı askerlerinin morallerini bozabilmek için özel bir gayret gösterilmektedir. Bu amaçla sürekli olarak kullanılan malzeme yiyecek sıkıntısı ve askerlerin memleketlerinde bulunan aileleri, çoluk ve çocukların aç-susuz ve bakımsız bulunduğuudur. Osmanlı hükümetinin askerlerini morallerini yüksek tutabilmek amacıyla sürekli olarak ve bilerek yalan söylediğini İstanbul'dan cephelelere yeni ordular sevkinin mümkün olmadığını, cephede bulunan askerlerinin yerlerinin değiştirileceği söylentilerinin hiçbir zaman gerçekleşmeyeceği³¹ de ifade edilmekte-

26. *a.g.a.*, BDH., K:404, D:189/1592, F:7-12.

27. *a.g.a.*, BDH.,K:404, D:189/1597, F:7-10.

28. *a.g.a.*, BDH., K:404, D:189/1592, F:7-12.

29. *a.g.a.*, BDH., K:4026, D:213/237-B, F:1-48.

30. *a.g.a.*, BDH., K:4026, D:213/237-B, F:1-48.

31. *a.g.a.*, BDH., K:404, D:189/1592, F:23-5..

dir. Osmanlı askerlerinin kendilerine olan güvenleri kırılmaya çalışılarak "siz de bizim milyonlarca askerimize karşı muharebede devam ve müdafaa edemeyeceğinizi iyi bilirsiniz"³² denilmektedir.

Rusların propagandalarını daha etkin kılabilmek amacıyla, İngiliz beyannamelerinde olduğu gibi, esir Osmanlı askerlerini de kullandıkları tespit edilmiştir. Buna bir örnek vermemiz gerekirse, 75nci Alay'ın 3ncü Taburu'ndan Himmət Bekiroğlu imzasını taşıyan ve Kafkas Cephesine atılan bir beyannamede Osmanlı askerleri ilticaya davet edilmekte ve şu ifadelere yer verilmektedir: "Ben burada çok yakışıyorum. Arkadaşlar sizde geliniz, tüfek almayınız"³³ Ruslar Osmanlı propaganda beyannamelerinde geçen "silâhla gelerseniz, silâhsız gelerseniz köylere gönderilirsiniz" şeklindeki önerileri Osmanlı ordusunun silâhı kalmadığı şeklinde değerlendirerek, bu durumu bir karşı propagandam malzemesi olarak değerlendirmek istemişlerdir. Kendi tekliflerinde ise "silâhsız olarak gelmesi ve gelenlerin tamamının şehirlere gönderileceği"³⁴ açıklamasında bulunulmaktadır ve Osmanlı askerlerine kendilerine silâhsız olarak iltica etmeleri teklifinde bulunulmaktadır. Yine bu belgede Ruslar, Osmanlıların Kızılhaç vasıtasıyla esirlerin ailelerine para gönderildiği şeklindeki propagandalarını da ciddî bulmadıklarını ifade ederek, iltica edecek Rus askerlerine para verileceği şeklindeki Türk propagandasına karşı cevap olarak "Siz önce kendi askerlerinizin maaşlarını ödeyin, üstünüze, başınıza bakın" ifadesini kullanmaktadırlar³⁵. 23 Ağustos 1917 tarihli ve "Ey Biçare Askerler" başlığını taşıyan bir diğer Rus beyannamesinde ise, "Geliniz, bu azap ve yorgunluktan kaçınız, bu suretle savaş bitecek ve barış temin edilecektir (harp bitecek, sulh ve musalemat temin edilecektir.)"³⁶ denilmektedir. Osmanlı Devleti ile Ruslar arasında cephelerde (Kafkas, İran ve Galiçya cephelerinde) yaşanan karşılıklı propaganda yarışı son derece ileriye götürülmüştür. Biz bunu Kril Alfabeti ve Azerî leh-

32. *a.g.a.*, BDH., K:404, D:189/1592, F:23-5.

33. *a.g.a.*, BDH., K:4026, D:213/237-B, F:1-8, K:404, D:189/1592, F:7-16.

34. *a.g.a.*, BDH., K:404, D:189/1592, F:7-11.

35. *a.g.a.*, BDH., K:404, D:189/1592, F:19-1.

36. *a.g.a.*, BDH., K:4026, D:213/237-B, F:1-43.

çesi ile yazılmış olan bir Rusça beyannamenin tercümesinden anlamaktayız. Şöyle ki; "gardaş sen çok yazırsan sözüne adam gelmeye sağ. Sana yana bizde iş yahşi çoğ. Amusa yahşi. Sizinki adam günde çoğ geldi." İfadeleri yer almaktadır³⁷.

Buna karşılık Osmanlı beyannamelerinde rastlamış olduğumuz birkaç önemli hususu da burada açıklamanın yararlı olacağı kanaatindeyiz. Cenub Ordusu 1 nci Şube'den 15 nci Kolordu Komutanlığı'na yazılan ve 6 Nisan 1917 tarih ve 4675 numaralı yazıda "son zamanlarda düşmana beyannamelerin atılması hakkında verilen emirler birtakım yolsuzluklara neden olmuştur. Ruslar, askerlerimizle konuşmak için fırsat arıyorlar. Ve iltica etmeksizin, lağım ameliyatı, Rus kıtaatı vs. hakkında bence yanlış tabirler (haberler) veriyorlar. Bunlar askerlerimizle fazla samimiyet ve safiyetlerinden istifade ederek, bizi ehemmiyetli mehazire maruz bırakabilirler. Bundan dolayı, fimabad konuşacak kadar bir mesafe düşman yaklaşmasının (ve düşmanla görüşmeyi) ve beyannamelerin düşmana bu suretle atılmasını men iderim. Bu gibi beyannamelerin Ruslara tevzii için evvel be evvel kağıt balonlar veyahut beyanname paketleri endaht ile Rus siperlerine atmak veya her iki taraf devriyelerinin gezdigi mahalleye bırakmak, ve en son tedbir, düşman siperlerine gidebilecek surette küçük teşebbüslerde bulunmaktır. Rusların ilticası her vasıta ile teshil olunacak, yalnız konuşmak için, siperlerinden çıkan fakat iltica etmek istemeyen efrad itlaf edilecektir"³⁸. Graffon Botmer imzasını taşıyan bu belgenin Almanca tercümesi de mevcuttur.

Cenub Ordusu Başkumandanlığı İstihbarat Şubesi'nden 15 nci Kolordu Komutanlığına yazılan ve 27 Mart 1917 tarih ve 4653 numaralı başka bir belgede ise şöyle denilmektedir: "Şark Ordusu Başkumandanlığı berveci-i ati telgrafı keşide ediyor. Rus ihtilalinin tesiri derece derece Rus ordusuna dahi sirayet etmesi ve zabt-ı rabtı daha büyük miktarda firarlarımızın tarafımıza iltica etmesini badi olabilir. Bu hususun bilhassa Paskalya Yortusunda vuku bul-

37. a.g.a., BDH., K:404, D:189/1592, F:8-1.

38. a.g.a., BDH., K:4391, D:157, F:2-10.

ması ihtimali ziyadedir (Rus Paskalyası 14-17'de) düşman bu gibi ilticaları sırasında kendi kıtaatımızı zabt-u rabt ve emniyetle muhafaza etmekle beraber mümeratda etmemelidir. Fakat Ruslarla her türlü arkadaşlık etmek, siperlerde birbirini ziyaret etmek gibi (katiyyen men edilmelidir) gazete veya başka propaganda için vesaitin neşri burada temin edilecektir"³⁹. (Aynı belgenin Almanca çevirisi de bulunmaktadır). Yine Cenub Ordusunun 15 nci Kolorduya 3 Nisan 1917 tarih ve 4370 numaralı yazısında "Cenub Ordusunun İstihbarat Şubesinin 4653 numaralı ve 27 Mart 1917 tarihli balada zikr olunan tarih ve numaralı telgrafnameyi nazaran 15 ve 16 Nisan tarihinde, Rus Paskalya Yortusu günlerinde Rus siperlerinden efradın maneviyatını anlamak üzere mevcut olan umum Rus tercümanlarını, cephenin seslenecek mesafede ve siperi terk eylememek şartıyla bulundurmaması rica olunur. Aynı zamanda Rusları siperlerimize iltica için teşvike çalışılmamalıdır. Fakat Rusları siperlerimize davet ederek sipere gelenleri hile ile derdest eylemek ordu kumandanlığınca arzu edilmez. Tercümanların siperleri terk eylemeleri katiyyen memnudur.

Propaganda, zabitan muvacehesinde ve zabt-u rabtı muhafaza edilmek suretiyle icra edilmelidir.

75 nci İhtiyat Fırkasının tercümanları 11 Nisan'dan 18 Nisan'a kadar 25 nci Kolordu emrine verilecektir⁴⁰ (Erkân-ı Harbiye Reisi Hamper imzasını taşıyan bu belgenin Almanca tercümesi de bulunmaktadır).

Osmanlı Devletinin, Rusya'daki ihtilali tarihi bir düşmanını karışıklık içine düşmesi ve zaafiyet geçiriyor olması olarak görmüş ve bu durumdan duymuş olduğu memnuniyeti de saklamamıştır. Çünkü, Rusya'nın bu durumda savaş gücü kırılacak ve Rusya ile istenilen şekliyle bir barış antlaşması yapılarak Rusya ile savaştığımız cephelede bulunan askerlerimizin başka cephelere kaydırmak mümkün olacak, askerî başarıların artırılması imkanına sahip olacaktır. Osmanlı Devleti tarafından hazırlanan beyannamelerde,

39. a.g.a., BDH., K:4391, D:157, F:1-1, K:4391, D:157, F:1-2.

40. a.g.a., BDH., K:4391, D:157, F:1-3..

Bolşevik ihtilali ve zalim olarak nitelenen çarlık idaresinin yıkılması sebebi ile Rus askerlerinin sıkça tebrik edildiğine rastlanır⁴¹.

Rusya'da başlayan bu karışıklıklar üzerine Osmanlı Devleti'nce hazırlanan ve Rus cephelerine atılmak üzere 31 Mart 1917 tarihinde sınır birliklerine gönderilen beyannamelerde "Osmanlı Devleti'nin Rusya'daki karışıklıklardan istifade etmek gibi bir düşüncesinin bulunmadığını, mücadelesinin, kuvvetini takdir ettiği Rus milletine karşı değil, mevcudiyetinin ve istiklâlinin karşısında bulunan Çarizm'e karşı olduğu"⁴² açıklamamaktadır. Bu konuda 4 ncü Ordu Komutanlığı Rus askerlerini tebrik etmek ve dostluk ortamı oluşturmak amacı ile Osman Bey'i elçi sıfatı ile Rus ordusu karargâhına göndermiştir⁴³. Başkumandanlık vekaleti ile Rus İhtilali konusunda Almanlar tarafından Romanya cephesinde kullanılmış olan beyannameleri Osmanlı Doğu cephesinde attırmıştır. Bu beyannamelerde "sadece Rusya'nın değil, Türkiye'nin de büyük kötülüklerini görmüş olduğu Çar II. Nikola'nın tahttan uzaklaşması ve sonuçta da ve V. Corç'un tahta geçmesi değerlendirilmekte, Rus halkı tebrik edilmektedir. Ayrıca, ihtilal sonrasında Rusya'nın kurtulmuş olduğuna işaret edilerek Romanov Hanedanı'nın ihtilalcilere karşı Rusya'da yeniden bir mutlakiyet kurması yolunda hiçbir gayret gösterilmeyeceği güvencesi verilmektedir"⁴⁴. Yine Osmanlı Devleti'nce hazırlanan ve 17 Ağustos 1917 tarihinde Rus cephelerine atılan bir başka beynamede de "Ey hürriyete mesul olan Rus dila-verleri, saadet ve hürriyetinizi tebcil ederiz. İki muhterem milletin arasındaki münasebat-ı samimiye ve terakkibat-ı medeniyeyi ne kadar mesut ve meşevvüş (güleryüzlü) iseniz sizin gibi bir millet ile münasebat-ı samimiye ve hem civariye tesisi muvaffak olmak ihtimal-i mesudi ile de bizler o derece mesud ve bahtıyarız"⁴⁵ açıklaması yapılır. Fakat ihtilalden sonra Ruslar tarafından hazırlanan ve Türk cephelerine atılan beyannamelerde bir değişiklik bulunduğu

41. a.g.a., BDH., K:404, D:189/1592, F:7-13, 7-14, F:12-2

42. a.g.a., BDH., K:404, D:189/1592, F:7-14.

43. a.g.a., BDH., K:404, D:189/1592, F:12-1.

44. a.g.a., BDH., K:404, D:189/1592, F:7-3,7-4.

45. a.g.a., BDH., K:404, D:189/1592, F:12-2.

hemen fark edilebilir. Bu değişiklikte, "saltanat rejiminin" hedef alındığı ve sultanın ortadan kaldırılması önerisi göze çarpmaktadır. "Ülkenin karşılaşmış olduğu bütün olumsuzlukların, uğursuzlukların padişahıtan kaynaklandığı ve ülkenin kurtuluşunun ancak rejimin değişikliği ile mümkün olabileceği"⁴⁶ ifade edilmektedir. Hatta Ruslar Osmanlı Devleti ile yapılacak barışı Osmanlı padişahının ortadan kaldırılması şartına bağlamaktadırlar⁴⁷. Yine Ruslar, 6-7 Mayıs 1917 tarihlerinde, I nci Kafkas Kolordusu cephesine atılmış oldukları beyannamelerde de, saltanatın ortadan kaldırılmasını, silahların bırakılmasını önermektedirler. Ve Ruslar bu bölgelerde, işgal altında bulundurdıkları topraklarımızı boşaltmak için de Sultanın ülkeden kovulması önerisinde bulunmuşlardır⁴⁸. Ruslar tarafından hazırlanarak Osmanlı cephelerine atılan beyannamelerin bazılarında Cumhuriyet rejiminin önerildiği de görülmektedir. Bir belgede Türk milletinin yapısı itibarı ile Ruslara göre Cumhuriyet yönetimine daha yakın olduğu söylenilmektedir. Bu belgede "Kahrolsun müstebit hükûmetler, yaşasın Türkiye Cumhuriyeti, yaşasın sulh-ı umumi"⁴⁹ ifadesi yer almaktadır. Yine aynı belgede, Ruslar senelerden beri ahalinin kanını emen Mutlakiyet idaresini yıkararak, yönetimi halkın idaresine bıraktıklarını belirterek "bize çarın ne lüzumu var? Sanki Çar bize çok mu lazım?" gibi çok dikkat çekici ifadelerde kullanmışlardır. Yine Rus propaganda beyannamelerinde "kahrolsun bütün hükümdaran- Yaşasın idare-i millet", "Yaşasın enternasyonal" gibi ifadelerde kullanmışlardır⁵⁰. Bu beyannamelerde gücün yönetimi ellerinde bulunduranlarda değil, halkta olması gerektiği anlatılmaktadır. 8 Mayıs 1917 tarihli bir Rus beyannamesinde de, "Siz hiçbir vakit hür olmadınız. Sizin üzerinizden ve sizin paranızı, çoluk ve çocuğunuzu istediği gibi istimal eden müstebit bir sultan vardır. Size müstebit sultanın barı mevcudiyetini üzerinizden atmanızı tavsiye ediyoruz. Üzerinizdeki bu boyunduruğu atınız. Yaşasın hür Türkiye, her dem manalı medeniyetli, yaşasın proleterya ve

46. *a.g.a.*, BDH., K:368, D:645/1465, F:4-1.

47. *a.g.a.*, BDH., K: 368, D: 645/1465, F:4-1.

48. *a.g.a.*, BDH.,; K:368, D:645/1465, F:4-1.

49. *a.g.a.*, BDH., K:404, D:189/1592, F:21-1.

50. *a.g.a.*, BDH., K:368, D:645/1467,F:4-1.

sulh-ı umumi"⁵¹ ifadeleri bulunmaktadır. Yine 17 Temmuz 1917 tarihini taşıyan başka bir Rus beyannamesinde de "Sizi işiniz ve gücünüzden ayırarak ve asker elbisesi giydirek top atı yapan, top mermilerine hedef yapan Sultan Mehmet'i halediniz"⁵² önerisinde bulunmaktadır. Osmanlı askerlerinden bu hareketi başlatmalarını ve harekete katılmayan subayların da başlarından kovmalarını istemektedirler. Ayrıca asıl düşmanlarının padişah ve halka hükmeden burjuva sınıfı olduğu açıklanmaktadır⁵³. Bunun yanı sıra, Cumhuriyet idaresinin oluşturulması için, bütün etnik unsurların işbirliği yaparak Enver Paşa'yı ve İttihat Terakki Partisi idaresini bitirerek yönetimi ele almaları önerilmektedir⁵⁴. Yine Rusların Osmanlı cephelelerine atmış olduğu beyannamelerde sınıf mücadelesinin teşvik edildiği görülmektedir. 8 Temmuz 1918 tarihli bir beynamede "Kendileri evlerinde rahat oldukları halde, muharebeye devam eden vatani müdafaa edelim diye bağırın müttefikçi (İttifak Devletleri) ashab-ı servetin elinde baziçe olmadığımızı gösterelim"⁵⁵ ifadeleri yer almaktadır. 17 Temmuz 1917 tarihli başka bir belgede de, "Siz burjuva idaresini def ettiğiniz anda elinizi (bize) uzatabilirsiniz ve o vakit kardaşlarınız Ruslar da o eli sıkırlar"⁵⁶ ifadesi yer almaktadır. 19 Temmuz 1917 tarihinde, Tavla köyünde bulunan beyannamelerde hükümetlerin aksine tüm dünyadaki işçilerin ve fakir halkın barış istekleri üzerinde durularak, bu istenen barışın gerçekleştirilebilmesi için halkın hükümetlere başkaldırarak (isyen ederek) yönetimi ele geçirmesinin gerektiği konusunda bir yorum yapılmaktadır. Ayrıca bu belgelerde Bolşevizm dışındaki bütün idare şekillerinin de zalim olduğu iddia edilmektedir⁵⁷. Tüm bu beyannamelerde, Bolşevik İhtilali sonrasında Ruslar tarafından komşu cephelere atılan propaganda beyannamelerinin Rusların sahip olmuş oldukları siyasî fikirlerini çevre ülkelere yayma gayreti içerisinde olduklarını görmekte-

51. *a.g.a.*, BDH., K:404, D:189/1592, F:7-12.

52. *a.g.a.*, BDH., K:404, D:189/1592, F:14-1.

53. *a.g.a.*, BDH., K:404, D:189/1592, F:14-1.

54. *a.g.a.*, BDH., K:404, D:189/1592, F:17-1.

55. *a.g.a.*, BDH., K:404, D:189/1592, F:14-1.

56. *a.g.a.*, BDH., K:404, D:189/1592, F:14-1.

57. *a.g.a.*, BDH., K:404, D:189/1592, F:14-1.

yiz. Ancak bu süreç içerisinde, beyannamelerde "Bolşevizm" adı ile bir propaganda yapılmamıştır. Yeni oluşturulan hükümetin halka eşitlik sağladığı, saltanatın tahakkümünden kurtardığı biçiminde bir anlatımla Bolşevizm propaganda edilmek istenmiştir.

Türk halkına bu yöndeki seslenişlerinde ise, "Askerlerin, çoluk ve çocuklarının dilenmelerini önlemek ve gözyaşlarını dindirmek istiyorlarsa isyan ederek hükümeti devirip yönetime hakim olmaları, hürriyet, uhuvvet ve eşitlik prensiplerini hakim kılmaları"⁵⁸ önerilmiştir. Bolşevik İhtilali'nden önce Rusların, Alman, Danimarkalı, Leh ve Bulgarlara da iltica önerisinde bulduklarının belgelerini de görmekteyiz.

Rusların kendi ellerinde esir bulunan Alsas-Loren'li, Danimarkalı ve Lehistanlı askerlerin cephedeki akraba ve arkadaşlarına mektuplar yazmaya zorladıklarını ve Rusya'ya ilticaya teşvik ettiklerini görüyoruz. Bu nedenle de, Almanya'nın, mektuplara çok sıkı bir kontrol getirdiğini görüyoruz⁵⁹. Rusların Bulgar askerlerine hitaben yazmış oldukları beyannamelerde iki milletin birbirleriyle kardeş oldukları vurgulanarak omuz omuza mücadelenin gereği üzerinde durulmuştur⁶⁰. Bolşevik İhtilali'nden sonra da, Cumhuriyet idaresi hakkında Alman cephelelerinde, Rus propagandalarına rastlamaktayız. Ancak Almanlar, bu propagandaları içişlerine müdahale olarak algılamışlar ve krallık idaresinden memnun olduklarını ifade ederek karşı propaganda yapmışlardır. Almanlar, imparatorlarını sevdiklerini, kanunları, kralın ve halkın arzusu doğrultusunda düzenleyen bir meclislerinin varlığı konusunu hatırlatmışlardır⁶¹.

Ayrıca, Bolşevik rejiminin bugüne kadar hiç düşünülmeyen hürriyetleri başlattığı ve bu hürriyet ortamından Rusya'daki esir düşman askerleri ile işgalleri altında bulunan İslâm ülkeleri halkının da yararlandıkları Ruslar tarafından propaganda edilmiştir⁶². Bolşevikler tüm milletlerin hür yaşamaları fikri üzerinde yoğunlaşarak

58. *a.g.a.*, BDH., K:404, D:189/1592, F:21-91.

59. *a.g.a.*, BDH.,K:4026, D:213/237-B, F-5.

60. *a.g.a.*, BDH.,K:4026, D:213/237-B, F:1-38.

61. *a.g.a.*, BDH., K: 4391, D:157/48, F:14-3.

62. *a.g.a.*, BDH.,K:404, D:189/1592, F:7-13.

propaganda beyannamelerinde "Yaşasın hür milletler" temasını kullanmışlardır⁶³.

Finlandiya ve Rusya'da yaşayan milletlere hürriyetlerini verdiklerini belirterek, savaşı devam ettirmelerindeki amacın ise, tüm milletlerin hürriyetini ve başarısını sağlayarak, barışı temin etmek olduğu düşüncesini işlemişlerdir. Bu nedenle de, Galiçya cephesinde "hürriyet aşkı" ile savaştan ordularının Almanlar'a karşı galip geldiğini ifade etmişlerdir⁶⁴. İşte bu tarihten sonradır ki, Ruslar, hürriyet fikrini kullanarak Osmanlı askerlerini kendilerine ilticaya davet etmişlerdir. Osmanlı askerlerine gerçek hürriyeti tatmak için kendilerine sığınmaları, savaşı bitirmek için işbirliği içerisinde bulunmaları fikri işlenmiştir⁶⁵.

SONUÇ

Birinci Dünya Savaşı'nda propagandayı etkin bir şekilde kullananlar İngilizler olmakla birlikte, uluslararası ilişkilerin kaçınılmaz bir unsuru durumuna gelmesine neden olanlar da Ruslardır. Çünkü; Kominizmin temelde ideolojik oluşu, ilk olarak Bolşeviklerin misyoner bir ruh ve hırsıyla çalışmalarını gerektirmiştir. Böyle bir ruh ve ihtilâlcî hava içerisinde Rus propaganda faaliyetleri ustaca hazırlanmış ve oldukça etkili olmuştur⁶⁶.

Rus propagandası başlangıçta yaymak istedikleri proleter ihtilâlin kaçınılmazlığı ve cazipliği üzerine kurulmuştur. Bunun için kısa süreli başarı, uzun vadede Rus politikasına güvenilmeyeceği pahasına satın alındı. Yıllarca el altından desteklenen ihtilâl hazırlıkları, mevcut devlet ve hükûmet mekanizmasını yıkmak için yapılan yardımların hemen ardından Rusya'yı barışsever bir ulus olarak kısa zamanda diğer uluslara yutturmaya kolay olmasa gerek.

63. *a.g.a.*, BDH., K: 404, D:189/1592, F:7-13.

64. *a.g.a.*, BDH., K: 404, D:189/1592, F:13-8.

65. *a.g.a.*, BDH., K: 404, D:189/1592, F:14-1.

66. Sadık Sarısan, *Birinci Dünya Savaşı'nda Türk Cephelelerinde Beyannamelerle Psikolojik Harp*, Genelkurmay Askerî Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları, Ankara, 1999, s. 85-88., 91-99.

Rus propagandası kullandığı dil yönünden o kadar ustalıkla hazırlanmaktadır ki, "Anlamsal Savaş" şeklinde yapılan bir tarif en belirgin özelliğidir. Komünizmin dili inanmayanlara komünizmi tanıtmaz, fakat kendine muhalefeti ılımlatmak veya destek elde etmekte faydası olacak bir sürü konuyu inceleyen bir literatürdür. Kullanılan kelimelerin anlamı anladığımız manada değil, yaratılmak istenilen etkinin kendisi olarak belirginleşmektedir. Daha sonraları ise istenilen bu etkiyi verebilmek için has Comintern, Politburo, Gosplan, Comsomol vb. Birçok kelimeyi yaratıp kullanmışlardır.

Bütün bu özel kelimelere ek olarak, birçok parlak kelimeyi aslından başka anlamlara gelecek şekilde kullanmışlardır. Örneğin "Barış içinde birlikte yaşama" sözleri. Batıda bu sözler "Yaşa, yaşat" anlamında hoşgörü, karşılıklı güven ve saygıya dayanan bir barış akla getirmesine karşılık Marksist literatürde aynı sözler sınıfların ortadan kalkması ile sınıf kavgası olmayan barış içinde" Komünist Halklar" anlamını çağrıştırmaktadır. Burjuvazi fikirlerle anlaşmaya varmak değil "Sosyalist fikirlerin zaferi için mücadeleyi şiddetlendirme" demektir. "Demokrasi" kelimesi de sırf prestij için kullanılan bir sözdür. Çünkü Rusya'da bu genelde "Halk Demokrasisi" olarak ifade edilir. Batıdaki şekli ise "dejenere burjuva demokrasisi" şeklinde ifade edilmektedir. Rusya, demokrasinin koruyucusu şeklinde gösterilerek, kapitalist sınıfların kalıntılarından arınmış, proleter demokrasiyi savunur. "Sömürgecilik" sözü ise kapitalist emperyalistlerin bir eseri olarak gösterilir ve kendilerinin beslediği "Millî kurtuluş hareketleri" ile karıştırmamaya büyük bir dikkat gösterilmektedir.

EKLER

***RUSLAR'IN HAZIRLAMIŞ OLDUKLARI PROPAGANDA
BEYANNAMELERİNDEN ÖRNEKLER:
(GALİÇYA-ROMANYA VE DOĞU CEPHESİ)***

Üçüncü Ordu İstihbarat Zabitliği
Numro: 395
(Çok Gizli)

Ordu Karargâhı
12.6.33.

Karargâh-1 Umumi İstihbarat Şubesi Müdüriyeti'ne

Ruslar tarafından İkinci Kafkas Kolordusu cephesinde 2150 Rakımlı Tepe civarındaki nokta-1 istinad cenubuna atulub, hülasası, bugünkü tarih ve 294 Numrolu şifre ile, arzedilen beyannamelerden iki adedi leffen takdim kılındı⁶⁷.

Üçüncü Ordu İstihbarat Zabiti
İmza

(Beyanname dosyasına takılacaktır).

67. Genelkurmay ATASE Başkanlığı Arşivi, Birinci Dünya Harbi Koleksiyonu; K:298, D:1215, F: 64.

Üçüncü Ordu İstihbarat
Subaylığı
Numara:395
(Çok Gizli)

Ordu Karargâhı
12.6.1917

Genel Karargâh İstihbarat Şubesi Müdürlüğü'ne;

Ruslar tarafından, İkinci Kafkas Kolordusu cephesinde 2150 rakımlı (yükselti) tepe yöresindeki dayanak noktası güneyine atılıp, özeti bugünkü tarih ve 294 numaralı şifre ile sunulan bildirilerden iki adedi ilişik olarak sunuldu⁶⁸.

Üçüncü Ordu İstihbarat Subayı
(İmza)

(Bildiri Dosyasına takılacaktır).

68. Genelkurmay ATASE Başkanlığı Arşivi, Birinci Dünya Harbi Koleksiyonu; K:298, D:1215, F: 64'ün günümüz Türkçesine çevrilmiş hali.

Türk Askerleri!

Bize göndermiş olduğunuz tahrik ve teşrik varakalarında, hükûmetinizin enva-i kizb ile, kuvve-i maneviyeyi güya takviye etmek arzusunda bulunduğu açıktan açığa görünüyor. İş bu fiilin gayr-i hakikisi şundan ibarettir ki, güya İstanbul'dan ordular gelüb, sizin tebdilolunacağınız kizb ile, aldatmakta idiler. Ve şimdiye kadar da gelmelerini bekliyorsunuz. Fakat, biz sizlere hakikatini söyleyebiliriz ki, vaad olunmuş ordular hiçbir defa gelib sizleri tebdil etmeyecektir. Beyhude beklememenizi ihdar ideriz. Zaten memleketiniz elden çıkmıştır. Kurtulmasına da hiçbir vakit imkan yoktur. Bizim inkılâptan istifade ümidinizi kat' ediniz. Rusya'da herkes için hürriyet ilân olunmuştur. Ve bu hürriyetden dolayı, size yük gibi gelmemesini arzu idiyoruz. Bilakis siz, kendi siperlerinizi terk ve arzu ile bize gelmelisiniz. Zira hükûmetiniz, vatanınıza ve milletinize hıyanet etmiştir. Biz de herkese elzem hakiki bir hürriyet bulacaksınız⁶⁹.

Hürriyetde bulunan Rus Asakiri.

69. Genelkurmay ATASE Başkanlığı Arşivi, Birinci Dünya Harbi Koleksiyonu; K:298, D:1215, F:64-1.

Türk Askerleri!

Bize göndermiş olduğunuz ayaklandırma ve kışkırtma yapraklarında hükûmetinizin türlü yalanlar ile manevi kuvveti sanki pekiştirmek arzusunda bulunduğu, açıktan açığa görülüyor. Bu işlevin gerçek dışı olanı şu şekildedir ki, sanki İstanbul'dan ordular gelip, sizin değiştirileceğiniz yalanı ile avutulmakta idiler. Ve şimdiye kadar da gelmelerini bekliyorsunuz. Ancak biz sizlere gerçeği söyleyebiliriz ki, söz verilmiş ordular hiçbir zaman gelip, sizleri değiştirmeyecektir. Boşuna beklememenizi hatırlatırız.

Zaten ülkeniz elden çıkmıştır. Kurtulması da hiçbir zaman mümkün değildir. Bizim İnkılâptan yararlanmak ümidinizi kesiniz. Rusya'da herkes için özgürlük ilân olunmuştur. Ve bu özgürlükten dolayı size yük gibi gelmemesini arzu ediyoruz. Aksine siz, kendi siperlerinizi bırakıp ve arzu ile bize gelmelisiniz. Çünkü: hükûmetiniz vatanınıza ve ulusunuza hıyanet etmiştir. Bizde herkese gerekli gerçek bir özgürlük bulacaksınız⁷⁰.

Özgürlükte Bulunan Rus
Askerleri.

70. Genelkurmay ATASE Başkanlığı Arşivi, Birinci Dünya Harbi Koleksiyonu; K:298, D:1215, F: 64-1'in günümüz Türkçesine çevrilmiş hali.

Ordu Karargâhı

11.5.33

3. Ordu İstihbarat Zabıtlığı

Numro: 247

(Gizli)

Karargâh-ı Umumi İstihbarat Şubesi Müdiriyeti'ne

Karargâh-ı Umumi'den vürûd idüb, 22-4-33'de Ruslar'a i'sal idülmek üzere, Kolordulara gönderilen Rusça Beyannamenin bir aded tercümesi ve bunlara cevap olarak Ruslar tarafından 33. Alay ve 13. Alay Cephelerine bırakılan beyannamelerin tercümeleri lef-fen takdim kılınmıştır⁷¹.

3. Ordu İstihbarat Zabiti

Binbaşı

(İmza)

71. Genelkurmay ATASE Başkanlığı Arşivi, Birinci Dünya Harbi Koleksiyonu; K:3437, D:157/23, F:7-8 .

3 ncü Ordu İstihbarat Subaylığı
Numara: 247
(Gizli)

Ordu Karargâhı
11.5.1917

Genel Karargâh İstihbarat Şubesi Müdürlüğü'ne;

Genel Karargâh'tan gelen 22.4.1917'de Ruslar'a gönderilmek üzere Kolordulara gönderilen Rusça bildirin bir tanesi ile 31.3.1917'de Orduca düzenlenen bildirin bir adet çevirisi ve bunlara yanıt olarak Ruslar tarafından 33 ncü alay ve 13 ncü Alay cepelerine bırakılan bildirilerin çevirisi ilişik olarak sunulmuştur⁷².

3. Ordu İstihbarat Subayı
Binbaşı
(İmza)

72. Genelkurmay ATASE Başkanlığı Arşivi, Birinci Dünya Harbi Koleksiyonu; K:3437, D:157/23, F:7-8'in günümüz Türkçesine çevrilmiş hali.

Rusça Beyanname

Karargâh-ı umumiden vürûd idüb, 22.4.33'de, Ruslar'a virül-mek üzere Kolordulara gönderilen beyannameye cevaben, Ruslar tarafından yazılıp, 33. Alay cephesine bırakılan ve 20. Kolordu Kafkas İstihbarat Zabitliği'nin 8.5.33.tarih ve 104 Numaralı tahriratla mevrud Rusça Beyamenin tercümesidir:

Türk Askerleri:

Biz, Sizin hakkınızda, daha yüksek bir fikir taşıyorduk. Halbuki, siz evvelce, nasıl köle idi iseniz, şimdi de Almanlar'ın kölesi imişsiniz. Biz hür vatandaşları, siz niçin esarete davet ediyorsunuz? biz, hürriyeti şimdi, o kadar severken, siz bize hürriyeti esarete tebdil etmememizi şikayet ediyorsunuz. Bir daha böyle şikayetlerle ta-ciz edecek olursanız Sarıkamış, Bağdat, Gümüşhane'de olduğu gibi, avurdunuzu yırtarız. Hür vatandaşlar, Rus askerleri⁷³.

Aslına Mutabıktır.

Mühür.

73 Genelkurmay ATASE Başkanlığı Arşivi, Birinci Dünya Harbi Koleksiyonu; K:3437, D:157/23, F:7-10.

Rusça Bildiri

Genel karargâhtan gelen, 22.4.1917'de Ruslar'a verilmek üzere Kolordulara gönderilen bildiriye yanıt olarak Ruslar tarafından yazılıp 33 ncü Alay Cephesine bırakılan ve 20 nci Kafkas Kolordusu İstihbarat Subaylığı'nın 8.5.1917 tarih ve 104 numaralı yazıyla gönderilen Rusça bildirinin çevirisidir.

Türk Askerleri!

Biz sizin hakkınızda daha yüksek bir fikir taşıyorduk. Halbuki, siz önceleri nasıl köle idiyse şimdi de Almanlar'ın kölesi imişsiniz. Biz hür vatandaşları siz niçin esarete çağırıyorsunuz? Biz hürriyeti şimdi o kadar severken siz bize hürriyeti esaretle değiştirmemizi şikâyet ediyorsunuz. Bir daha böyle şikâyetlerle baş ağrıttığınız olursanız Sarıkamış, Bağdat, Gümüşhane'de olduğu gibi yanağınızı yırtarız⁷⁴.

Hür vatandaşlar, Rus Askerleri!

(Aslına Uygundur)

* Genelkurmay ATASE Başkanlığı Arşivi, Birinci Dünya Harbi Koleksiyonu; K:3437, D:157/23, F:7-9'da Rusça yazılı olanı bulunmaktadır.

74. Genelkurmay ATASE Başkanlığı Arşivi, Birinci Dünya Harbi Koleksiyonu; K:3437, D:157/23, F:7-10'un günümüz Türkçesine çevrilmiş hali.

Karargâh-ı Umumi'den vürûd idüb, 22.4.33'de, Ruslar'a virül-
mek üzere gönderilen beyannameye, Ruslar tarafından yazılıb, 2.
Kolordu 13. Alay Cephesine bırakılan ve 2. Kolordu, İstihbarat Za-
bitliğinin 8.5.33. ve 104 Numrolu, tahriratıyla, virûd iden, cevabın
tercümesidir.

"Asker"ler, bizden pek çok, milliyetçiler olduğunu yazıyor ve
bize, nam güne gün vaad idiyorsunuz. Bilmem nerelerde gerinizde
yatak, yemek ve sıcak köşecikler varmış. Anlaşılan burada yediği-
niz ot ve ekmek yerine verilen 100 adet fındıktan başka, bir şey gö-
remiyorsunuz. Bizim burada, mevzii'de bile sıcak ikametgâh yeri-
ne, sıcak elbise ve ayakkabımız vardır. Sıcak yemek, yevmiye iki
defa verilir. Daha iyüsüne ihtiyacımız yoktur. Silâhla gelerseniz şe-
hirlere, silahsız gelerseniz, köylere gönderilirsiniz, diyorsunuz. An-
laşıyor ki, tüfenginiz de kalmamış. Fakat rica ederiz, onu da biz-
den beklemeziniz. Size rica ederiz, istediğiniz vakit silâhsız olarak
geliniz. Hepinizi, şehirlere göndeririz. Oradan tam bir harb-ı mede-
niyeden müstefid olursunuz.

Nezdinizde bulunan üseramızın eyü para kazandıklarını maale-
sef tanımadığımız (Salib-i Ahmer) vasıtasıyla evlerine para gönder-
diklerini yazıyorsunuz. Misüllü Portolugal hastahane gemisinin ba-
tırılması, hür olanlar kölelere itaat etmez. Köleler iltica etsin, biz
dest-i muavenetimizi uzatırız⁷⁵.

Rus Askerleri
(Aslına mutabıktır)

75. Genelkurmay ATASE Başkanlığı Arşivi, Birinci Dünya Harbi Koleksiyonu;
K:3437, D:157/23, F:7-11.

Genel Karargâhtan gelip 22.4.1917'de Ruslar'a verilmek üzere gönderilen bildiriye Ruslar tarafından yazılıp, 2 nci Kolordu 13 ncü Alay Cephesine bırakılan ve 2 nci Kolordu İstihbarat Subaylığı'nın 8.5.1917 tarih 104 numaralı yazısıyla gelen yanıtın çevirisidir:

Askerler;

Bizden daha fazla milliyetçi olduğunuzu yazıyor ve bize türlü türlü vaadlerde bulunuyorsunuz. Bilmem nerelerde gerinizde yatak, yemek ve sıcak köşecikler varmış. Anlaşılan burada yediğiniz ot ve ekmek yerine verilen 100 adet findıktan başka bir şey göremiyorsunuz. Bizim burada mevzide bile sıcak kalınacak yerler, sıcak elbise ve ayakkabımız vardır. Sıcak yemek günde iki kere verilir. Daha iyisine gereksinimimiz yoktur. "Silâhla gelerseniz şehirlere, silahsız gelerseniz köylere gönderilirsiniz" diyorsunuz. Anlaşıyor ki, tüfeğiniz de kalmamış. Ancak rica ederiz onu da bizden beklemeyiniz.

Size rica ederiz istediğiniz zaman silâhsız olarak geliniz. Hepinizi şehirlere göndeririz. Orada tam bir uygarlıktan yararlanırsınız. Yanınızda bulunan esirlerimizin iyi para kazandıklarını, ne yazık ki tanımadığınız (Kızılhaç) aracılığıyla evlerine para gönderdiklerini yazıyorsunuz.

"Portekiz Hastane Gemisi'nin batırılması" gibi. Hür olanlar kölelere baş eğmez. Köleler sığınma istesinler biz yardım elimizi uzatırız⁷⁶.

Rus Askerleri
(Aslına uygundur)

76. Genelkurmay ATASE Başkanlığı Arşivi, Birinci Dünya Harbi Koleksiyonu; K:3437, D:157/23, F:7-11'in günümüz Türkçesine çevrilmiş hali.

İkinci Kafkas Kolordusu, 13. Alay cephesine Ruslar tarafından bırakılıp, 2. Kolordu İstihbarat Zabitliğinin 8.5.33.,104 numarolu, tahriratıyla vürûd iden, beyannamelerden ikincisinin tercümesidir.

(Bu da karargâh-ı Umumiden mevrûd, beyannameye cevap olsa gerek)

Askerler, siz hiçbir vakit, hür olmadınız, sizin üzerinizde, sizi, paranızı ve çoluk-çocuğunuzu istediği (gibi) istimal ve istihdam iden, müstemid sultan vardır. Sultanınızın ne siyaset kullandığını gördünüz: Bütün Kafkas bizim elimize geçti. Sizin ise, ne kadar çok çocuklarınız yetim kaldı. Biz kanımızı emen müstebidden kurtulduk. Rusya'da hürriyet ilân edildi. Biz vatandaş-askerler hiçbir fikri istilâ takip etmiyoruz. Sizin vatanınız bize lâzım değildir. Fakat biz asırların mahsulü olan hürriyetimizi kanımızın son damlasına kadar müdafaa ediyoruz. Bütün hayatını kırbaç altında çalışmakla imrar eden, siz silâh arkadaşlarımızın bizi nezdinize davet etmenizi ayıp sayarız. Üç gündür, sırasıyla arkadaşlarımız işaret ile bizim tarafa kaçıp geliyorlar. Ve biz onlara kardeş muamelesi ediyoruz. Size, müstebit sultanın bar-ı mevcudiyetini üzerinizden atmanızı tavsiye ederiz.

Boyunduruğu atınız!

Yaşasın hür Türkiye ve her-dem müteali-i medeniyeti yaşasın proleteryat ve sulh-u umumi⁷⁷.

Vatandaşlar, Rus askerleri
(Aslına mutabıktır)

77. Genelkurmay ATASE Başkanlığı Arşivi, Birinci Dünya Harbi Koleksiyonu; K:3437, D:157/23, F:7-12.

İkinci Kafkas Kolordusu 13 ncü Alay Cephesine Ruslar tarafından bırakılıp 2 nci Kolordu İstihbarat Subaylığı'nın 8.5.1917 gün ve 104 numaralı yazısıyla gelen bildirimlerden ikincisinin çevirisidir (Bu da Genel Karargâhtan gelen bildiriye yanıt olsa gerek):

Askerler;

Siz hiçbir zaman hür olmadınız. Sizin üzerinizde sizi, paranızı ve çoluk-çocuğunuzu istedeği gibi kullanan ve görevlendiren despot sultan vardır. Sultanınızın ne siyaset kullandığını gördünüz. Bütün Kafkas bizim elimize geçti. Sizin ise ne kadar çok çocuklarınız yetim kaldı. Biz kanımızı emen diktatörden kurtulduk. Rusya'da hürriyet ilân edildi. Biz vatandaş askerler hiçbir yayılma düşüncesi izlemiyoruz. Sizin vatanınız bize lâzım değildir. Fakat biz yüzyılların ürünü olan hürriyetimizi kanımızın son damlasına kadar koruyor ve savunuyoruz. Bütün yaşamını kırbaç altında çalışmakla geçiren siz silâh arkadaşlarımızın bizi yanınıza çağırmanızı ayıp sayarız. Üç gündür sırayla arkadaşlarınız işaret ile bizim tarafa kaçıp geliyorlar. Ve biz onlara kardeşçe davranıyoruz.

Size diktatör sultanın varlığının yükünü üzerinizden atmanızı öneririz.

Boyunduruğu atınız. Yaşasın hür Türkiye ve her zaman yüksek uygarlık. Yaşasın Proleteriyat ve Genel Barış⁷⁸.

Vatandaşlar, Rus askerleri
(Aslına uygundur)

78. Genelkurmay ATASE Başkanlığı Arşivi, Birinci Dünya Harbi Koleksiyonu; K:3437, D:157/23, F:7-12'nin günümüz Türkçesine çevrilmiş hali.

26.27.4.33 gecesi Eğriili şarkında keşf kolu tarafından bir değ-
neğin ucuna bağlı olarak bulunup ve İkinci Kafkas İstihbarat Zabıt-
lığını 8.5.33 tarih ve 107 numarolu tahriratıyla mevрут Rusça beyan-
namenin tercümesidir.

(31.3.1333 tarihli, tebrik beyannamesine cevap)

Türk askerleri!

Millet-i dest-i tahkiminde ezen, Çarizimden "vatanımızın kur-
tulduğunu tebrik ettiğinizden dolayı efradımız namına teşekkür ede-
riz. Sizin de üzerinize çökmüş olan olan bar-ı tahakkümden istihla-
sınızı ve vatanımızın şitoyentleri olmanızı, candan temenni ederiz.
Artık sizi soyan Alman haydutlarının nezdinizden kovmak zamanı
hulül etmiştir. Rusların müseline imtisal ile kelepçeleri atınız.

Yaşasın hür milletler!!!⁷⁹

Rus zabitan ve efradı

79. Genelkurmay ATASE Başkanlığı Arşivi, Birinci Dünya Harbi Koleksiyonu;
K:3437, D:157/23, F:7-13.

26.27/4/1917 gecesi Eğrili doğusunda keşf kolu tarafından bir çubuğun ucuna bağlı olarak bulunub ve 2 nci Kafkas İstihbarat Subaylığı'nın 8.5.1917 tarih ve 107 numaralı yazısıyla gelen Rusça bildirinin tercümesidir.

(31.3.1917 tarihli tebrik bildirisine yanıt)

Türk Askerleri;

Milleti baskısıyla ezen Çarizm'den vatanımızın kurtulduğunu kutladığınızdan dolayı askerlerimiz adına teşekkür ederiz. Sizin de üzerinize çökmüş olan baskı yükünden kurtulmanızın ve vatanınızın çabucak kurtulmasını gönülden dileriz. Artık sizi soyan Alman haydutlarını yanınızdan kovmak zamanı gelmiştir. Rusların bu çağrısına uyarak kelepçeleri atınız.

Yaşasın Hür Milletler!!!⁸⁰

Rus Subay ve Yakınları

80. Genelkurmay ATASE Başkanlığı Arşivi, Birinci Dünya Harbi Koleksiyonu; K:3437, D:157/23, F:7-13'ün günümüz Türkçesine çevrilmiş hali.

31.3.1333 tarihinde Ruslar'a verilmek üzere Kolordulara gönderilen beyannamenin Türkçe suretidir.

Biz-kendi kanıyla hukuk-u insâniyesini temin etmiş hürriyet perver bir millet olmak hasebiyle, sizin, içinizde zuhur eden, hareket-i hürriyet perveraneye vicdanen iştirak ider sizi selamlar ve muvaffakiyetinizi temenni ederiz. Ve bu gibi ahvalde, zuhur-u gayr-i kabil-i ictinab bulunan aile muarrazalarınızdan hiçbir vechile istifade etmek niyetinde olmadığımızı da sizi temin ederiz. Ve bizim hürriyetimizin kıymetini takdir ettiğimizi Rus milletine karşı olmayub mevcudiyet ve istiklâliyemize göz diken aç gözlü (Çarizme) karşı olduğunu bir daha tekrar etmeyi zait görmeyiz. Aslına mutabıktır⁸¹.

(Damga)

81. Genelkurmay ATASE Başkanlığı Arşivi, Birinci Dünya Harbi Koleksiyonu; K:3437, D:157/23, F:7-14.

31.3.1917 tarihinde Ruslar'a verilmek üzere Kolordulara gönderilen bildirinin Türkçe suretidir:

"Biz kendi kanıyla insanlık hukukunu sağlamış hürriyet sever bir millet olmak dolayısıyla sizin içinizde ortaya çıkan hürriyet sever hareketlere kalbi duygularımızla katılarak sizi selamlar ve başarılarımızı dileriz. Ve bu gibi hallerden ortaya çıkması kaçınılmaz olan aile içi çekişmelerinizden hiçbir şekilde yararlanmak amacıyla olmadığımız konusunda size güvence verebiliriz. Bizim hürriyetimizin kıymetini beğendiğinizi, Rus milletine karşı olmayıp varlık ve bağımsızlığımıza göz diken ve aç gözlü (Çarizm'e) karşı olduğunuzu bir daha tekrarlamayı çok görmeyiz⁸².

(Aslına uygundur)

(Damga)

82. Genelkurmay ATASE Başkanlığı Arşivi, Birinci Dünya Harbi Koleksiyonu; K:3437, D:157/23, F:7-14'ün günümüz Türkçesine çevrilmiş hali.

Melfuf Rusça beyannamenin Tercümesi.

Arkadaş Türkler,

Kendinize gelmek ve niçün harb ittiğünüzü teaffül etmek zamanı hulül etmiştir!? Bize imtisal ediniz ve sizi işiniz ve gücünüzden ayırarak, ve asker elbisesi giydirerek (top atı) yapan, top mermilerine, hedef yapan Sultan Mehmed'i hall ediniz. Erbab-ı mesaiye hiçbir harbin faidesi yoktur. Sizinle beraber zalimin halka iştirak etmeyecek olan zabitanınızı kovunuz. Başlıca düşmanlarınızın Sultanın ve sınıf-ı müdirenin şahıslarından ibaret olmak üzere, içinde bulunduğunu artık anlamalısınız. Siz, bu rüşvetçi idaresini def ettiğiniz anda elinizi uzatabilirsiniz ve o vakit kardeşleriniz Ruslar'da, o eli sıkırlar. Almanlar sizin gözlerinizi bağlıyorlar (Sihir yapmak göz bağlamak el çabukluğu ile aldatmak, bizim amele ve asker cemiyeti murahhaslarının beyannamesini bir kere okuyunuz. Bize imtisal ederek, asker murahhasları meclisi teşkil ediniz. Ve bu meclisi teşkil ediniz. Ve bu muharebeyi idame eden heyet-i idarenizi def ediniz. Erbab-ı mesayi nereli olursa olsun kardeşirler. Köylü ve amele Rus kardeşirler. Ve bizim halledecek hiçbir meselemiz yoktur. Tüfenglerinizi bırakınız. Bize geliniz ve nasıl yaşamak lazım geldiğini ve harbi bitirmek için ne yapmak lazım geleceğini bizden öğreniniz. Kahrolsun bütün hükümdaran! Yaşasın idare-i mile! Muharebeyi terk ediniz kuvvetin Dey-i idarede bulunanlarda olmayıp siz de olduğunu biliniz. Millet demek, kuvvet demek olduğunu artık anlıyoruz. Yaşasın Enternasyonal⁸³.

Rus arkadaşlarınız.

83. Genelkurmay ATASE Başkanlığı Arşivi, Birinci Dünya Harbi Koleksiyonu; K:3437, D:157/23, F:14-1.

İlişik Rusça bildirinin çevirisi:

Arkadaş Türkler;

Kendinize gelmek ve niçin savaştığınızı ayrıntıları ile düşünmek zamanı yaklaşmıştır?

Bize uyunuz. Ve sizi işiniz gücünüzden ayırarak, asker elbisesi giydirerek (top atı) yapan, top mermilerine hedef yapan Sultan Mehmed'i değiştiriniz. İş gücü sahibi kişilere hiçbir zaman savaşın yararı yoktur. Sizinle birlikte acımasız ve halka katılmayacak olan subaylarınızı kovunuz. Başlıca düşmanlarınızın sultanın ve yönetici sınıfı kişilerinden oluşmak üzere içinizde olduğunu artık anlamalısınız. Siz bu acımasız idareyi başınızdan attığınız anda elinizi uzatabilirsiniz. Ve o zaman kardeşleriniz Ruslar da o eli sıkırlar almanlar sizin gözlerinizi bağlıyorlar (Sihir yapmak, göz bağlamak, el çabukluğu ile aldatmak). Bizim işçi ve asker cemiyeti delegelerinin bildirimlerini bir kere okuyunuz. Bize uyararak asker delegeleri meclisi oluşturunuz. Ve bu muharebeyi devam ettiren yönetim kurulunu başınızdan atınız. Çalışanlar nereli olursa olsun kardeşler. Köylü ve işçi Türk, köylü ve işçi Rus kardeşler. Bizim çözüm bekleyen hiçbir sorunumuz yoktur. Tüfeklerinizi bırakınız. Bize geliniz ve nasıl yaşamak gerektiğini ve savaşı bitirmek için ne yapmak gerekeceğini bizden öğreniniz. Kahrolsun bütün hükümdarlar" Yaşasın millet idaresi" Muharebeyi bırakınız. Kuvvetin despot idarede bulunanlarda olmayıp siz de olduğunun bilincinde olunuz. Millet demenin kuvvet demek olduğunu artık anlayınız. Yaşasın Enternasyonal⁸⁴.

Rus arkadaşlarımız.

84. Genelkurmay ATASE Başkanlığı Arşivi, Birinci Dünya Harbi Koleksiyonu; K:3437, D:157/23, F:14-1'in günümüz Türkçesine çevrilmiş hali.

Erkân-ı Harb
I. Şube
Kısım: 3
Numro: 627
(Çok gizli)

Su Şehri'nden
5.8.333

Baş Kumandanlık Vekaleti Celilesine

Düşman tarafından 2. Kafkas Kolordusu Cephesinde Acemyol Tepesi eteklerine atılan bir beyanname ile üç matbuu risalenin leffen takdim kılındığı arz olunur⁸⁵.

3. Ordu Kumandanı
Emriyle Miralay
(imza)

85. Genelkurmay ATASE Başkanlığı Arşivi, Birinci Dünya Harbi Koleksiyonu; K:3437, D:157/23, F:14-2.

Genelkurmay
1 nci Şube
Kısım: 3
Numara: 627
(Çok gizli)

Su Şehri'nden
5.8.333

Baş Kumandanlık Vekaleti Yüce Katına

Düşman tarafından 2 nci Kafkas Kolordusu Cephesinde Acem-
yol Tepesi eteklerine atılan bir bildiri ile üç basılı bildirinin ilişik
olarak sunulduğu arz olunur⁸⁶.

3 ncü Ordu Komutanı Emriyle
Albay
(İmza)

86. Genelkurmay ATASE Başkanlığı Arşivi, Birinci Dünya Harbi Koleksiyonu;
K:3437, D:157/23, F:14-2'nin günümüz Türkçesine çevrilmiş hali.

Ma'lumatı atıye Londra Matbuatı tarafından mevsuk menbadan bildirilmiştir.

Van Vilayeti Şarkında Dilman ile Koçka Geçitleri arasında Halil Bey'in taht-ı kumandasında hareket iden ve on sekizbin askerden mürekkebe olan, Türk Ordusu üç gün zarfında devam iden muharebe neticesinde olarak kamilen mağlub olmuştur. Asakir-i Osmaniye meydan harbinde üçbinbeşyüz şehid bıraktıkları gibi ricat itmekte devam idiyorlar⁸⁷.

87. Genelkurmay ATASE Başkanlığı Arşivi, Birinci Dünya Harbi Koleksiyonu; K:3438, D:26, F:5-3.

Aşağıdaki bilgi Londra basını tarafından güvenilir kaynaktan bildirilmiştir.

Van ili doğusunda Dilman ve Kaçka Geçitleri arasında Halil Bey'in komutası altında hareket eden on sekiz bin askerden oluşan Türk ordusu üç gün devam eden muharebe sonucuna bütünüyle, yenilgiye uğramıştır. Osmanlı askerî meydan harbinde üçbinbeşyüz şehid bıraktıkları gibi geri çekilmeyi sürdürüyorlar⁸⁸.

88. Genelkurmay ATASE Başkanlığı Arşivi, Birinci Dünya Harbi Koleksiyonu; K:3438, D:26, F:5-3'ün günümüz Türkçesine çevrilmiş hali.

Tarih: 7.4.33

Numro: 434

Onbeşinci Kolordu Kumandalığına

Bugün faik iki mintikasında küçük bir cepheye Ruslar tarafından atılan beyannameler ile bir ekmek torbası tevdiân takdim kılındığı maruzdur⁸⁹.

89. Genelkurmay ATASE Başkanlığı Arşivi, Birinci Dünya Harbi Koleksiyonu; K:4391, D:157, F:3.

Tarih: 7.4.1917

Numro: 434

Onbeşinci Kolordu Kumandanlığına

Bugün üstün iki mıntikasında küçük bir cepheye Ruslar tarafından atılan bildiriler ile bir ekmek torbası emanet ediler sunulduğu arz olunur⁹⁰.

90. Genelkurmay ATASE Başkanlığı Arşivi, Birinci Dünya Harbi Koleksiyonu; K:4391, D:157, F:3'ün günümüz Türkçesine çevrilmiş hali.

Cenub Ordusu Kumandanlığına

Dün, Faik-2 Ruslar tarafından küçük bir beyaz francala ekmek ile, birkaç beyanname atılmış, beyannamelerin birinin aslı ile, sureti mütercimesi bera-yı malumat leffen takdim olunur.

Derhal toplattırılması fırkalara emr olunmuştur.

20. Fırka Kumandanlığına

4.5.33 tarih ve 434 numrolu tahriratca düşman tarafından atılan beyannamelerin derhal toplattırılması ve badema dahi bu gibi evrakın efrad yedinde kalmasına meydan verilmemesi mercudur.

19. Fırka Kumandanlığına

Dün 20. Fırka mıntıkasında düşman tarafından birkaç Türkçe beyanname atılmış ve bunların efrad elinde bırakılması caiz olmadığından derhal toplattırılması fırkaya bildirilmiştir. Eğer, fırkanız mıntıkasında da bu gibi beyannameler atılırsa hemen toplattırılması mercudur⁹¹.

91. Genelkurmay ATASE Başkanlığı Arşivi, Birinci Dünya Harbi Koleksiyonu; K:4391, D:157, F:3-1.

Güney Ordusu Komutanlığına

Dün üstün A'ya Ruslar tarafından küçük bir beyaz francala ek-mek ile birkaç bildiri atmış; bildirilerden birinin aslı ile benzerinin çevirisi bilgi olarak ilişikte sunulmuştur.

Derhal toplattırılması tümenlere emrolunmuştur.

20 nci Tümen Komutanlığına

4.5.1917 tarih ve 434 numaralı yazışmaya:

Düşman tarafından atılan bildirilerin derhal toplattırılması ve bundan sonra da bu gibi evrakın erlerin elinde kalmasına meydan verilmemesi rica olunur.

19 ncü Tümen Komutanlığına

Dün, Yirminci Tümen mıntkasında düşman tarafından birkaç Türkçe bildiri atılmış ve bunların erlerin elinde bırakılması uygun olmadığından derhal toplattırılması tümene bildirilmiştir. Eğer, tümeniniz mıntkasında bu gibi bildiriler atılırsa hemen toplattırılması rica olunur⁹².

92. Genelkurmay ATASE Başkanlığı Arşivi, Birinci Dünya Harbi Koleksiyonu; K:4391, D:157, F:3-1'in günümüz Türkçesine çevrilmiş hali.

Türk Askeri,

Malumunuz olsun, İngiliz ve Rus askerleri, Bağdat'ı istirdad ederek, ilerlemektedir. Günden güne esirler ve harp ilânı dahi günden güne ziyafeleşmektedir. Uzak siper kalmamış Türk, askerleri aldatılmış, İslâmın düşmanından, açlık çekiyor, ve muhakkak ölüyor. Evvel de sizin başınızda kalıyor. Sizde kan tükürürsünüz. Sizi esir eden, Nemseler için ecnebi toprağının ise siz açlık ve hastalık çekiyorsunuz ve hasretlikle ölüyorsunuz. Arkadaşlar, ma'lûmunuz olsun ki bugünlerde hava müsaade etmiyor. Yaz geldiği zaman şiddetli harb başlayacaktır. Sizlerden çok insanlar telef olacaktır. Kendi memleketi (ni) göremeyecektir. Şimdiye kadar tarafımıza kaçan Türk askerî fevkalade yaşamaktır. Yemek, içmek boldur. Allah'a çok şükürler eder ve sizin arkadaşlarınız ne güzel istirahat ediyorlarsa siz de buyurunuz. Evvela istirahat ediniz kim ki Nemsî Hükûmetine hizmet ederse kendi memleketine düşman kazanmaktadır. Bilmiş olunuz ki, Enver Paşa sizi satmaktadır. Bizim ümidimiz vardır ki, siz, onun yolunda gitmezsiniz. Nemseler, yalnız sizin mahfınız için çalışıyor⁹³.

93. Genelkurmay ATASE Başkanlığı Arşivi, Birinci Dünya Harbi Koleksiyonu; K:4391, D:157, F:3-4.

Türk askeri,

Bilginiz olsun, İngiliz ve Rus askerleri Bağdat'ı geri alarak ilerlemektedir. Günden güne esirler ve savaşın yaygınlaşması artmaktadır. Yiyecek ve içecek kalmış Türk askerleri aldatılmış İslâmın düşmanından açlık çekiyor ve zarar görüyorlar. O da sizin başınızda kalıyor. Siz de, kan tükürürsünüz. Sizi esir eden Avusturyalılar için yabancı toprağında ise siz açlık ve hastalık çekiyorsunuz. Ve hasretlikle ölüyorsunuz.

Arkadaşlar, bilginiz olsun ki, bugünlerde hava şartları uygun değildir. Yaz geldiğinde şiddetli savaş başlayacaktır. Sizlerden çok insan ölecektir. Kendi ülkesini göremeyecektir. Şu ana kadar tarafımıza kaçan Türk askerî duyulmamış bir şekilde yaşam sürdürmektedirler. Yemek, içmek boldur. Allah'a çok şükürler ederler. Sizin arkadaşlarınız ne güzel dinleniyorlarsa siz de buyurunuz. Önce dinleniniz. Kim ki, Avusturya hükümetine hizmet ederse kendi ülkesine düşman kazanmaktadır. Bilmiş olunuz ki Enver Paşa sizi satmaktadır, bizim ümidimiz vardır ki, siz, onun yoluna gitmezsiniz. Avusturyalılar yalnız sizin yok olmanız için çalışıyor⁹⁴.

94. Genelkurmay ATASE Başkanlığı Arşivi, Birinci Dünya Harbi Koleksiyonu; K:4391, D:157, F:3-4'ün günümüz Türkçesine çevrilmiş hali .

15. Kolordu Kumandanlığına

Bugün 62. Alayın sağ cenahındaki siperlerimiz ilerisine Ruslar tarafından bir taşa bağlanarak atılan beyannamelerden iki Almanca ve 5 adet Polonezce leffen takdim kılındığı maruzdur⁹⁵.

20. Fırka Kumandanı
Kaimakam Yasin Hilmi

95. Genelkurmay ATASE Başkanlığı Arşivi, Birinci Dünya Harbi Koleksiyonu; K:4391, D:157, F:3-7.

15. Kolordu Kumandanlığına

Bugün 62 nci Alayın sağ tarafındaki siperlerimiz ilerisine Ruslar tarafından bir taşa bağlanarak atılan bildirilerden iki Almanca ve beş adet Polonezce ilişik olarak sunulduğu arz olunur⁹⁶.

20. Fırka Kumandanı
Yarbay Yasin Hilmi

96. Genelkurmay ATASE Başkanlığı Arşivi, Birinci Dünya Harbi Koleksiyonu; K:4391, D:157, F:3-7'nin günümüz Türkçesine çevrilmiş hali.

15. Kolordu Kumandanlığına

1.5.33 sabahı ellerinde beyaz bayrak olduğu halde kadir bir mıntikasına yaklaşan dört Rus neferinin tel örgülerimiz civarına bıraktıkları Rusça gazete ve mektuplar melfuttur. Tatarca mektup vardır. Bu evrak Fırka Karargâhındaki Ordu İrtibat Zabiti Mülazım Veber tarafından da görülmüştür⁹⁷.

19. Fırka Kumandanı

97. Genelkurmay ATASE Başkanlığı Arşivi, Birinci Dünya Harbi Koleksiyonu; K:4391, D:157, F:3-14.

2.5.1917

15 nci Kolordu Komutanlığına

1.5.1917 sabahı ellerinde beyaz bayrak olduğu halde -kadir bir-mıntıkasına yaklaşan dört Rus erinin tel örgülerimiz civarına bıraktıkları Rusça gazete ve mektuplar ilişiktir. Tatarca mektuplar vardır. Bu evrak Tümen Karargâhındaki Ordu İrtibat Subayı Teğmen Veber tarafından da görülmüştür⁹⁸.

19. Tümen Komutanı

98. Genelkurmay ATASE Başkanlığı Arşivi, Birinci Dünya Harbi Koleksiyonu; K:4391, D:157, F:3-14'ün günümüz Türkçesine çevrilmiş hali.

Cenub Ordusu Kumandanlığına

(1-K) mıntıkasında ellerinde beyaz bayrak olduğu halde yaklaşan dört Rus neferinin tel örgülerimiz civarına bıraktıkları Rusça gazete ve mektuplarla, Tatarca bir mektup leffen takdim kılınmıştır. Rusça mektupların Alman İstihbarat Zabitanı tarafından tercüme olan suretleri takdim edilmiştir. Tatarca mektupları okumak ve anlamak kabil olmadığı için tercüme edilememiřtir⁹⁹.

15. Kolordu Kumandanlığı
3.5.33
Numro: 200

99 Genelkurmay ATASE Başkanlığı Arşivi, Birinci Dünya Harbi Koleksiyonu; K:4391, D:157, F:3-15.

Güney Ordusu Komutanlığına

(1-K) mıntıkasında ellerinde beyaz bayrak olduğu halde yaklaşan dört Rus erinin tel örgülerimiz civarına bıraktıkları Rusça gazete ve mektuplarla Tatarca bir mektup ilişik olarak sunulmuştur. Rusça mektupların Alman İstihbarat Subayları tarafından çevirisi yapılan suretleri sunulmuştur. Tatarca mektupları okumak ve anlamak olanaksız olduğundan çevirisi yapılamamıştır¹⁰⁰.

15 nci Kolordu Komutanlığı
3.5.1917
Numara: 200

100. Genelkurmay ATASE Başkanlığı Arşivi, Birinci Dünya Harbi Koleksiyonu; K:4391, D:157, F:3-15'in günümüz Türkçesine çevrilmiş hali.